إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتۡ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوۡقُوتًا

په رښتيا سره لمونځ پر مؤمنانو په ټاکلي وخت کي فرض کړل شويدی

لمونځ ښکاره معراج د زړه دی هم رحمت درباندي اوري
په حضور د چا ولاړ يې څه کوې څوک درته ګوري

دحنفي فقهي له ديدګاه څخه

د لمانځه اثبات او صحت

مؤلف:

جان محمد کاکړ "کندهاری"

۱۳۸۸ لمريز کال دوهم چاپ

Download from: aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب ټول چاپي حقوق
د لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي

د کتاب پېژندنه:

****

- ❖ د کتاب نوم ::: د لمانځه اثبات او صحت
- ❖ لیکوال ::: جان محمد کاکړ "کندهاری"
- ❖ سمون ::: مولف پخپله
- ❖ کمپوز ::: مولف پخپله
- ❖ خپرندوی ::: فیضي کتب خانه
- ❖ د چاپ کال ::: ۱۳۸۸دوهم چاپ
- ❖ د چاپ شمېر ::: زر ټوکه

Download from: aghalibrary.com

فهرست

۱. لمونځ ٦
۲. په اسلام کي د لمونځ مرتبه ۱۲
۳. اودس ۱۸
۴. د اودس فرضونه ۲۰
۵. د اودس سنتونه ۲۰
٦. د اودس مستحبات ۲۱
۷. د اودس آداب ۲۲
۸. د اودس نفلونه شپږ دي ۲۲
۹. د اودس منهيات اته دي ۲۳
۱۰. د اودس تازه کولو طريقه ۲۴
۱۱. پر موزو مسح کول ۲۸
۱۲. تيمم ۳۰
۱۳. د اودس ماتونکي ۳۲
۱۴. د حيض بيان ۳۳
۱۵. غسل ۳۳
۱٦. د غسل شپږ سنتونه ۳۴
۱۷. د غسل کولو طريقه ۳۴
۱۸. د غسل اقسام ۳۵
۱۹. د لمانځه شرطونه ۳۷
۲۰. د لمانځه فرضونه ۳۸
۲۱. د لمانځه واجبات ۳۸
۲۲. د لمانځه سنتونه ۴۰
۲۳. د لمانځه مستحبات ۴۲
۲۴. د لمانځه مکروهات ۴۵

Download from: aghalibrary.com

۲۵. د لمانځه مفسدات ۴۶
۲۶. د سهوي سجدې ۴۷
۲۷. د لمانځه لفظي ترجمه ۴۸
۲۸. دلمانځه ادا کولو صحیح طریقه ۵۵
۲۹. په امام پسې په جماعت لمونځ کول ۶۲
۳۰. لاحِق او مسبوق ۶۴
۳۱. د په لمانځ کې د قرآن قرآئت ۶۷
۳۲. د وِتر لمونځ ۶۹
۳۳. د جماعت د لمانځه فضیلت او تاکید ۷۰
۳۴. دقضاء شوو لمونځونو د بیا راګرځولو طریقه ۷۴
۳۵. د جمعې لمونځ ۷۷
۳۶. د جمعې د لمانځه د وجوب شرطونه ۷۹
۳۷. د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه ۷۹
۳۸. مسافرانه لمونځ ۸۱
۳۹. د تراویح لمونځ ۸۷
۴۰. د اخترونو لمونځونه ۸۹
۴۱. د جنازې لمونځ ۹۴
۴۲. سنت او نفل لمونځونه ۱۰۰
۴۳. تحیة الوضوء ۱۰۲
۴۴. صلوة الاشراق ۱۰۲
۴۵. تحیة المسجد ۱۰۲
۴۶. صلوة الاوابین ۱۰۳
۴۷. صلوة التهجد ۱۰۳
۴۸. صلوة التسبیح ۱۰۳
۴۹. په کوم وخت کې لمونځ ماتول جائز دي ۱۰۴

Download from: aghalibrary.com

بسم الله الرحمٰن الرحيم

الحمد لله الذى فرض علی عباده الصلٰوة وجعلها کتابًا موقوتا والصلٰوة والسلام علی نبیه الذی قال الصلٰوة عمادالدین من اقامها فقد أقام الدین ومن هدمها فقد هدم الدين وعلى آله وصحبه ومن تبع هداهم إلٰی یوم الدین.

اما بعد: غاړه ایښودل و او امرو ته د لوی او مهربان خدای ﷻ او د ټولو هغو احکامو منل چي د الله ﷻ او د ده د رسول حضرت محمد ﷺ له طرفه څخه دي اسلام ورته ویل کیږی. د الله تعالٰی ﷻ او د هغه د رسول ﷺ دا اوامر اساسًا پر پنځو برخو ویشل شوي او هری برخي ته یې فریضه ویل کیږی چي په رأس کي یې کلمۀ طیبه ده.

"لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ"

څرنګه چي دغه کلمه د اسلام د پاک او سپیڅلي دین اساس او بنسټ ټاکل شویده نو د بزرګی، عظمت او برکت په خاطر له څلورو (۴) خواؤ څخه یې هر طرف په یوه اساسی ستون باندی تکیه دی چی دغه ستنی یې لمونځ کول، روژه نیول، زکات ورکول او د کعبي شریفي زیارت (حج) کول دي چي دا څلور

Download from: aghalibrary.com

واړه فرض او هر یو یې جدا تفصیل لري، د الٰهي فیوضاتو څخه ډک او د انسانانو د ګټو په خاطر راليږل شويدي او د کلمهٔ طیبی سره د اسلام د پاک دین پنځه اساسي فریضی تشکیلوي.

څرنګه چي د اسلام دین داسی تنظیم شویدی چي پر سر یې کلمهٔ طیبه او هغه بیا پر څلوروستنو ولاړه ده نو سوال پیداکیږی چي دا څلور واړه ستنې پر څه شي ولاړي دي؟ هغه ښه اخلاق (حسن اخلاق) دی، حدیث شریف دی چي علیه الصلٰوة والسلام فرمایي:

بُعِثتُ لأُتَمّمَ مَکَارِمَ الاَخلاقِ.

زه د ښو اخلاقو دتکمیل او بشپړولو د پاره را استول شوی یم.

په محمدي کړنلاره کي د توحید نه وروسته لمونځ فرض ګڼل شوی دی چي د دغه کتاب هدف هم د لمانځه په باب ښوونه ده .

لمونځ: په اسلام کي لمونځ د عبادت هغه لمړی رکن دی چي دا رکن پر امیر، غریب، زوړ، ځوان، نر، ښځه ، روغ او ناروغ ټولو یوشان فرض دی.

لمونځ هغه یوازنۍ عبادت دی چي په هیڅ کوم حالت کي له هیڅ چاڅخه نه ساقط کیږی، که دا فرض څوک په ولاړه نشي اداکولای نو په ملاسته دي یې ادا کړي او که یې په خوله نشي اداکولای نو په اشاره دي یې ادا کړي، او که د ډیر مجبوریت په وخت کي څوک دریدلای نشي نو د تګ او تلو په حالت کي دي

ادا کړي او څوک چي د سپرلۍ په کوم سخت حالت کي وي نو کومي خواته چي موقع وي هغې خوا ته دي مخ کړي او خپل لمونځ دي اداکړي.

لمونځ څه شي دي؟ د خپل خالق په حضور کي د مخلوق د خپل زړه، ژبي، لاسونو او پښو په ذريعه د بندګۍ او عبوديت اظهار، د هغه رحمٰن او رحيم يا د او د هغه د بې انتها احسانونو شکريه، د ازل د حسن حمد او ثنا او د هغه د لويي او عظمت اقرار دی، لمونځ دخپل محبوب سره د خپل محجوب روح خطاب دی ، لمونځ د مولا په حضورکي د جسم او جان بندګي ده، لمونځ د باطني احساساتو د نياز او عذر وړاندی کول دي او زمونږ د زړه د ساز فطري ترانه ده، لمونځ د خالق او مخلوق په منځ کي د تعلق غوټه او د علاقې شيرازه ده، لمونځ د روح تسکين ، د ناقرار زړه تشفّٰی، او د مايوس زړه دارو دي، لمونځ د فطرت آواز او داحساس او اثر منونکي طبيعت د زړه چيغه ده، لمونځ د ژوندانه حاصل او د هستۍ خلاصه ده .

و کوم غير طاقت يعنی داسی طاقت ته چي نه ليدل کيږي سر اينبودل او د هغه په حضورکي دعا او فريادکول او د هغه څخه په مشکلاتو کي تسلّٰی موندل د انسان فطرت دی، داسي معلوميږي چي د زړه په اعماقو کي يو داسي ډول ساز شته چي پر

هغه نامعلومي ګوتي ولګيږي نو هغه تل ږغيږي يا په بل عبارت په ږغيدلو پيل کوي او همدا د أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ؕ فطري ځواب دی.

قرانٰ ځای په ځای د انسانانو د دغه فطري حالت نقشه کښلی ده او دا پوښتنه يې کړيده چي هر کله پر تاسي مصيبتونه راځي او يا تاسو په سمندرونو له طوفان سره مخامخ کيږئ يا ستاسو بيړۍ او جهازونه په ګردابونو کښي ايساريږي او بنديږي نو په دغه رازوختونو کي د الله نه سوا بل څوک دی؟ چي تاسو ورته ناري وو هئ.

لنډه دا چي د انسان ټنډه تل پخپله د يو داسي مسجود په تلاښ او سيږي چي د هغه په مخ کي دي ټيټ شي او د زړه نياز دي ورته وړاندی کړي، او د خپل د زړه هيلي ورته عرض کړي، لنډه دا چي عبادت د همدې فطري مطالبې ځواب دی، که دا نه وي نو د انساني روح د جنون د جوش علاج يو ناممکن کار دی.

که يو مذهب ډير زيات وحشي هم وي نو په هغه کي هم د فطرت د دغه آواز د تسلی د پاره د عبادت ځيني لړ او ډير دودونه او مقررات موجود وي، پس نو آسماني مذهبونه لدې کار څخه څرنګه خالي کيدای شي.

د نړۍ په هر آسماني مذهب کي د پاک خدای ﷻ د يادولو

حکم او د هغه د یادولو ځیني مراسم او مقررات موجود دي، که په اسلام کي حمد او تسبیح شته نو په یهودیانوکې دعا او په پاریسیانو کې زمزمه او په هندوانو کي بهجن موجود دي او په شپه او ورځ کي د دې فریضې د اداکولو د پاره په هر یو مذهب کي ځیني ټاکلي وختونه هم شته، نو په دغه اساس باید په دغه خبره یقین وکړای شي چي لمونځ دمذهب د هغو اصولوڅخه دی چي د نړۍ د ټولو مذهبونو وربانديٍ اتفاق دی.

د قرآن مجید دتعلیماتو سره سم نړۍ ته هیڅ یو داسي پیغمبر نه دی راغلی چي هغه دي خپل امت ته د لمانځه تعلیم نه وي ورکړی او یا یې د لمانځه په خصوص تأکید نه وي کړی خصوصًا په ابراهیمي ملت کي د لمانځه مقام اوحیثیت د نورو ټولو ادیانو څخه زیات او ښرګند دی، د قرآن کریم تائید له زبور او تورات څخه هم کیږي.

کله چي حضرت محمّدﷺ مبعوث شو نو د توحید څخه وروسته لمړئ حکم چي ورته وکړل شو هغه د لمانځه حکم وو.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ۝١ قُمْ فَأَنذِرْ ۝٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝٣ سورة۷٤

یعنی ای په بړستن کي پیچلې (محمده) پاڅه او و ویروه (خلک د خدای له عذابه) او ستا رب وستایه په لویي سره، الله

ﷻ په لويي سره ستايل د لمانځه اساس او بنسټ دی.

حضور ﷺ ويده خلک راويښ کړل او چا چي لار ورکه کړېوه هغه ته يې لار وښودله او ناپوه خلک يې پوه کړل او د خدای ﷻ او بندګانو په منځ کي هغه تعلقات چي له منځه تللي وه پر ځای او قايم کړل ، د غوښو، هډوکو، سرو او سپينو، ښځو او ډبرو هغه بتان چي د خدايي مقام يې نيولی ووکښته سر دلاندی وغروځول او په نړۍ کښي يې د يو(۱) واحد خدای ﷻ لمونځ باقي پرېښود او بيله خدای ﷻ نه يې بل چاته سجده حرامه او منع کړل او په دغه ترتيب يې د لمونځ اصلي حقيقت په نړۍ کي څرګند کړ.

رسول الله ﷺ عربو او د نړۍ نورو بت پرستو قامونو ته له توحيد نه وروسته د لمانځه طريقه وروښودله او د لمانځه ارکان او آداب يې هم ور وښودل او د مؤثرو دعاګانو تعليم يې ورته ورکړ، مشرکين او اهل کتاب (يهود او نصارٰی) يې د اسلام و مقدس دين ته راوبلل، د اسلام د قبلولو نه وروسته يې هغوی ته د لمانځه تعليم ورکړ او هغوی ته يې د دې تأکيد وکړ چي يوازي لمونځ دی چي د خدای ﷻ په حضورکي د بنده د ټولو مشکلاتو، حاجاتو او تکليفونو څخه د نجات او راز او نياز ذريعه ده، الله تعالی ﷻ په قرآن کريم کښي خپلو بندګانو ته داسي امر کوي.

حَـٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ ﴿٢٣٨﴾ ۲سورة
يعني د لمونځونو ساتنه کوئ.
داحکم دلمانځه د ظاهري او معنوي دواړو حيثيتونو په ساتنه مشتمل دی او د مسلمان د پیژندني دپاره دانبني مقرري دي:
وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ ٦ سورة
يعني هغوي د خپلو لمونځونو ساتنه کوي.
ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ .۷سورة
يعنی څوک چي خپل لمونځ تل ادا کوي.
وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ۲۳سورة
يعنی او بريالي دي هغه خلک چي د خپلو لمونځونوساتنه کوي.
په خپله محمّد ﷺ ته امر کیږي چي ته پخپله هم لمونځ کوه او اهل او عيال ته هم د لمونځ کولو حکم کوه او په هغه لمونځ چي د هغه لمونځ په مکه مکرمه کښي دقيام په زمانه کښي ادا کول ډیرمشکل دي په پوره پابندی او مضبوطيا سره ټینګ اوسي الله ﷻ حکم وکړ.
وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ﴿١٣٢﴾ .۲سورة.
يعني د خپل کور خلکو ته د لمانځه امر کوه او پخپله هم په لمانځه باندي پابند اوسه.

لمونځ بايد څنګه وي؟ وې ويل:

وَقُومُواْ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ ۲سورة

یعنی او د الله ﷻ په حضور کي په ادب سره ودریږئ.

دارازستاینه اوتعریف وشو.

ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾ ۲۳سورة

یعني کامیاب دي هغه مؤمنان چي په لمانځه کي خشوع او عاجزی کوي. حکم وشو!

ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ تَضَرُّعٗا وَخُفۡيَةً ﴿٥٥﴾ ۷سورة

یعني تاسو خپل رب په ډیره عاجزۍ سره او پټ پټ یادوئ.

وَٱدۡعُوهُ خَوۡفٗا وَطَمَعًاۚ ﴿٥٦﴾ ۷سورة

یعنی او خپل خدای ﷻ له ویري او امید سره یادوئ.

وَٱدۡعُوهُ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَۚ ﴿٢٩﴾ ۷سورة

یعني او خدای ﷻ بولئ په داسي حال کي چي یوازي د هغه د دین دپاره اخلاص کونکي یاست. له دې اجمالي نظر نه وروسته د لمانځه پرټولو مباحثو یو تفصیلي نظرضروري دی.

په اسلام کښي د لمونځ مرتبه: له اسلام څخه لمړی هم په نړۍ کښي کوم یو دا راز مذهب نه دی تیر شوی چي په هغه کښي لمانځه ته اهمیت نه وي ورکړه شوی لیکن له دی کبله چي هغه مذهبونه په خاصوخاصو قامونو او وختونو پوري محدود ؤ نو له هغو څخه په عملي ډول د لمانځه اهمیت ولاړ، لکه چي د

اسلام نه وړاندي د نړۍ په هيڅ يو مذهب کښي د ننني لمانځه يعنى د خداى ﷻ په حضور کښي د عبوديت اقرار او د هغه حمد او ثنا ته يو واضح او معين او تأکيدي حيثيت حاصل نه دى يعنى د کوم يو مذهب د پيروانو بلکه د ملهمانو د عمل څخه هم د لمانځه دا صورت نه ښکاريږي او نه لکه څنګه چي تيرشول، د قرآن له مخي په نړۍ کښي کوم داسي پيغمبر نه دى راغلى چي هغه ته دي د لمانځه حکم نه وي ورکړ شوى، او هغه د لمانځه تاکيد نه وي کړى، مګر موجوده حيثيت دا دى چي پرته له اسلام څخه لمونځ په بل هيڅ کوم يو مذهب کښي په ښکاره او واضح او مؤکد صورت کښي باقي نه دى پاته شوى او د دې کار سبب دا دې چي له دې کبله چي محمّد ﷺ نړۍ ته د خاتم الانبياء او قرآن مجيد د خاتم الکتب السماويه په حيث راغلى دى نو دې الٰهي فريضې ته د اسلام په کامل دين کښي يو داسي منظم او واضح او مؤکد او ښکاره صورت ورکړشويدى چي هغه ترقيامته پوري په نړۍ کښي قايم او باقي پاته شي.

لمونځ د اسلام هغه فريضه ده چي له دې فريضې هيڅ کوم يو متنفس مسلمان هم تر څو چي د هغه هوښ او حواس باقي او په ځاى وي په هيڅ حالت کښي نه شي معاف کيدلاى ، په قرآن مجيد کښي د سلو وارو څخه ډير د لمانځه تعريف او ستاينه او

د لمانځه د په ځای او ادا کولو کښې سستی او تنبلي او کاهلي د نفاق علامه او د لمانځه پریښول او نه کول د کفر نخښه ښودل شویده.

لمونځ د هغې فریضې نوم دی چي د اسلام سره یو ځای او ملګری پیدا شوی او تکمیل یې د قدس په هغه شبستان کښې وشو چي په خلګو کښې د معراج په نوم یادیږي.

په اسلام کښې لمړی فرض ایمان او د ایمان لوازم دي ، او د ایمان نه وروسته دوهم فرض لمونځ دی لکه چي د سورة روم په څلرمه رکوع کي لمړی دا حکم ورکړشو.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ﴿٣٠﴾ .٣سورة

یعنی خپل مخ د هرڅه څخه وګرځوه د توحید په دین یې سم کښیږده هم هغه د الله فطرت چي په دغه فطرت هغه خلګ جوړ او پیدا کړیدي.

دینه وروسته دوهم ځل دې سره ملحق حکم دا دی :

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ .٣سورة

یعنی او لمونځ قائم وساتئ او له مشرکانو څخه مه کیږئ .

له دې پاک آیت څخه خو یو د توحید او ایمان نه وروسته له ټولو مهم شی لمونځ ثابتیږي او بله ورڅخه دا خبره معلومیږي چي د لمونځ د پریښوولو په صورت کښې په کفر او شرک کښې

د ګرفتاره کيدلو ويره ده، او دا ځکه چي ترڅو موږ د زړه کيفيت د دبادنيو اعمالو په ذريعه زيات او ډير نه کړو نو پخپله د هغه کيفيت سره د هغه کيفيت د زائل کيدلو ويره ملګرې اوسيږي، همدا سبب دی چي حضرت محمّد ﷺ به تل د لمونځ په اهميت ډير زور کاوه او د لمونځ د تارک او نه کوونکي په خصوص کښې به يې د شرک او کفر ويره ښکاره کوله.

لکه حضرت محمّد ﷺ چي وويل:

"لمونځ د دين ستن ده."

او لکه څنګه چي د ستنی په لويدلو او ليري کيدلو عمارت او ودانۍ غورځيږي همدغه راز د لمانځه په نه کولو او پريښودلو د زړه دينداري هم رخصت کيږي په هغه وخت کښې چي د طائف يو وفد (هيئت) او جرګه مدينې منورې ته راغله او د روغې په خبرو اترو يې پيل وکړ نو دغې جرګې د لمانځه او جهاد او صدقاتو څخه د ځانونو د مستثنٰی کولو غوښتنه وکړه، حضرت محمّد ﷺ د دوو وروستيو خبرو يعني جهاد او صدقاتو څخه هغوی مثتثنٰی کړل ليکن د لمانځه په خصوص يې وويل:

"په کوم دين کښې چي د خدای په حضور سر ټيټول نه وي په هغه دين کښې هيڅ خير نشته"

حضرت محمّد ﷺ دا هم ويلی دي چي:

”لمونځ د زړه رڼايي او روښانتيا ده“
او په خپل خصوص کښي يې ويلي دي:
”لمونځ زما دسترګو سوړوالی دی“
په يوه تمثيل کښي يي وويل:
”انسان تل په اور کښي سوځيږي او په لمانځه دغه اور مړکيږی دا اور د ازل د محبوب د هجر او فراق اور دی، او لمونځ هغه صفا اوبه دي چي دغه اور وربانديٍ مړ کيږي“
حضرت محمّد ﷺ وويل چي:
”د کفر او ايمان په منځ کښي امتياز او بيلونکی شی يوازي لمونځ دی“
او دا ځکه چي ايمان او کفر دواړه د انسان د باطني حالت سره تعلق لري چي اظهار يې يوازي د اعمالو په ذريعه کيدلای شي د مسلمان هغه عمل چي په ورځ کښي يې څو واره خلکو ته د ليدلو موقع په لاس ورځي يوازي او يوازي لمونځ دی.
لکه څنګه چي مو مخ کښي وويل لمونځ د ايماندارو يوه فريضه ده نو لازم دی چي لمونځ کوونکی لمړی دايمان په معنٰی ښه پوه او خبر وي:
د ايمان معنٰی يقين او باور دی، يقين او باور تر هغو پوري نشی پيدا کيدای څو د الفاظو په معنٰی و نه پوهيږو، نو ضرور

دی چې په معنٰی د کلمۀ طیبې او آمنت بالله او په معنٰی د لمانځه ځان پوه او خبر کړو.

ایمان اقرار کول دي په ژبه سره او په هغه باندي تصدیق کول دي په زړه سره نو اقرار به کوي په ژبه چي

"لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰه"

یعني نشته بل معبود برحق لائق د عبادت بیله یو الله ﷻ څخه او محمّد ﷺ په حقه سره د الله ﷻ رسول او استاذی دی. په دغه اقرار باندي به په زړه سره تصدیق کوي یعني دا اقرار به د زړه په صدق سره کوي. بیا به د زړه په صدق سره دا اقرار کوي:

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِکَتِهٖ وَکُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدْرِ خَیْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰی وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ.

ژباړه: یقین او باور لرم چي الله ﷻ یو(۱) دی شریک نلري په ذات او په صفاتو کښي او باور لرم پر ملائکه ؤ چي د الله تعالٰی معصوم بندګان دي نوراني دي له نوره پیدا دي د الله تعالٰی د اوامرو اطاعت کوي او سرکښي نه کوي، او باور لرم پر رسولانو د الله ﷻ چي هغوی په حق سره الله را استولي، څه چي هغوی ویلي هغه رښتیا دي، هغوی له نبوت نه مخکي او وروسته معصوم دي، شمیر یې یو سل او څلېرویشت زره (۱۲۴۰۰۰...) کم و زیات دي، ایمان او باور لرم پر کتابونو د الله

تعالیٰ ﷻ چي څلور(۴) کتابونه دي انجیل، زبور، تورات او آخرکتاب قرآن مجید دی چی پر خاتم الانبیاء محمّدبن عبدالله نازل شوی او تر قیامته له تحریفه محفوظ دی ، ایمان او باور لرم د آخرت پر ورځ چي د سور له دوهمه پوکه وروسته چي د مخلوقاتو د اعمالو د حساب او موازنې ورځ ده، او باور لرم چي خیر او شر او د هغه اندازه د الله ﷻ له طرفه دي، او باور لرم په پاڅون وروسته له مرګه د سور له دوهم پوک سره.

څرنګه چي مخ کښي مو وویل چي په اسلام کښي له توحید نه وروسته لمونځ فرض دی او دلمانځه ادا کول د هر مسلمان د زړه معراج او د خپل خدای ﷻ راز او نیاز دی نو ضرور دی چي په بشپړه پاکۍ او تطهیرسره و خپل رب ته ودریږو الله ﷻ فرمایي:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِۚ ﴿٦﴾

یعني ای د ایمان څښتنانو کله چي لمانځه ته پاڅیږئ نو ووینځئ تاسي مخونه خپل او لاسونه خپل تر څنګلو پوري (سره له څنګلو) او مسح وکړئ تاسي پر سرونو خپلو او ووینځئ تاسي پښې خپلي تر پړکیو پوري (سره له پړکیو) ۵سورة

اودس: د لمانځه لمړی فرض د اودس تازه کول دي، پخپله په اوداسه کښي څلور فرضونه، لس سنتونه، شپږ مستحبات،

اوه آداب، شپږ نفلون او اته منهيات موجود دي چې هر يو يې ځانته تفصيل لري.

د حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمائيلی دي چې د جنت کيلي لمونځ دی او د لمانځه کيلي اودس دی

[مشکوة شريف د فلاح الدارين په حواله]

له حضرت عمر بن خطاب رضي الله عنه څخه نقل دی چې رسول الله ﷺ فرمائيلي دي، کوم مسلمان چې په ډيره ښه طريقه سره اودس وکړي او له هغه نه پس د الله جل جلاله د توحيد اقرار وکړي چې الله جل جلاله د عبادت لائق او هيڅ يو شريک ورسره نشته، او شهادت ورکړي چې محمّد ﷺ په حقه سره د الله تعالی بنده او رسول دی يعني: اَشهَدُاَنْ لآاِلٰهَ اِلاّاللّٰهُ وَحدَهُ لاَ شَرِيکَ لَهُ وَاَشهَدُاَنَّ مُحَمدًاعَبدَهُ وَرَسُوْلُه ووايي د جنت دروازې ورته خلاصې شي په کومه دروازه چې غواړي جنت ته داخليدای شي.

[مسلم شريف، مشکوة شريف د فلاح الدارين په حواله]

د احاديثو په کتاب کښې دا اودس نه وروروسته د دغه دعا د ويلو فضليت هم بيان شوېدی:

اَللهُمَّ اجعَلنِی مِنَ التوابِينَ وَجعَلنِی مِنَ الْمُتَطَهِرِينَ وَ جَعَلَنی مِن عِبادِکَ الصالِحين.

همدارنګه د مشکوة شريف د لمړی جلد د طهارت په باب

کښې د اودس نه پس د دغه دعا فضیلت هم بیان شوېدی:

اَللهُمَّ كَمَا طَهَّرتنا بِالْماءِ فَطَهِّرنامِنَ الذُّنُوبِ، اَشهَدُاَن لا اِلٰهَ اِلا اللّٰهُ وَحدَهُ لاشَرِيكَ لَهُ وَاَشهَدُاَنَّ مُحَمدًا عَبدَهُ وَرَسُولُه.

د اودس فرضونه:

(۱) د ټول مخ پریمنځل دیوه غوږ د نرمۍ څخه د بل غوږ تر نرمۍ پورې او د تندی د ویښتانو د شنه کیدو له ځای څخه بیا د زنې لاندی د ویښتانو د شنه کیدو تر ځای پوری.

(۲) د لاسو پریمنځل تر څنګلوپوری.

(۳) د سر د څلرمې برخی مسح کول.

(۴) د پښو ویځل د پُنډیو سره.

د اودس سنتونه:

(۱) د اودسه په شروع کښې بِسمِ اللّٰهِ الرحمٰنِ الرحِیم ویل.

(۲)مخکی له هغه چی په لوښی کښې لاسونه د ننه کړی د دواړو لاسونو پریولل تر مړوندو پوری.

(۳) مسواک وهل، که مسواک نه ؤ د شهادت په ګوته سره د غاښو وینځل هم کفایت کوی.

(۴) په خوله اوبه لغړول او غړغړه کول.

(۵) په پوزه اوبه سوړل.

(٦) په هغه لامده لاس چي د سرمسح په شوي وي د غوږو مسح کول.

(۷) د ږيري خلالول د لاس په ګوتو سره چي ږيره ګڼه نه وي ځکه چي د ګڼی ږيری خلالول فرض دي.

(۸) د ټول سر مسح او دغاړی مسح کول، همدارنګه د پښو د ګوتو خلالول که د پښو ګوتي يو پر بل مښتي وي نو خلالول يې د لاس په خمچه ګوته سره فرض دي.

(۹) استنجاء وهل د چول په ډبره يا په لوټه يا ريګ يا پنبه يا هر هغه شی سره چه د پنبه له جنس څخه وی.

(۲۱) استنجاء وهل په اوبو سره که اوبه موجودی وي په داسی شرط سره که نجاست د راوتلو له ځای څخه تر يوه درهم لږ وي او که نجاست له يوه درهم تر انداز زياد وی نو بيا استنجاء واجب ده، که نجاست د مقعد څخه پرته نور بدن د يوه درهم په اندازه مردار کړي نو بيا استنجاء وهل فرض دي.

د اودس مستحبات:

(۱) د اودس نيت کول.

(۲) د اندامونو پرله پسي پريولل.

(۳) په راسته اندامو شروع کول.

(۴) په هغه ترتيب چي په قرآن کي ذکر شوي د اندامو د

پریمنځلو رعایت کول.

(۵) د لاسونو او پښو د پریللو په وخت کي د ګوتود سرو ځخه شروع کول.

(٦) د غاړی مسح کول په نویو اوبو سره (دغاړی د مسح په وخت کښي باید ګوتی کښته د ستونی خواته راکش نه کړه شي).

د اودس آداب:

(۱) د اودس تازه کولو په وخت کښي پرته له هغو دعاګانو چي په احادیثو کښي ذکر شویدې باید نوري هیڅ خبري و نه شي او د هر اندام پریولل ځان ته دعا لري.

(۲) په خوله او پوزه په راسته لاس سره اوبه لغړول او په چپه لاس سره د پوزي سوغل.

(۳) د اودس تازه کولو په وخت کښي پر لوړ ځای کښیناستل چي د اودس د استعمال شوو اوبو ثاځکی پر جامو او بدن و نه لګیږي.

(۴) که عذر نه وي د لمانځه د وخت ترمخ اودس تازه کول.

(۵) د اودس تازه کولو په وخت کښي قبلې ته مخامخ کښینستل.

(٦) د پریوللو په اول وار د اندامونو موښل.

(۷) اودس د بل چا د کمک نه پرته تازه کول.

د اوداسه نفلونه شپږ دي:

(۱) د هر اندام د پریوللو په وخت کښي هغه دعا ویل چي په حدیث کي راغلې وي.

(۲) د ضرورت د رفع کولو ځای (بیت الخلاء) ته د ورتګ په وخت کښي په کیڼه پښه داخلیدل او د را وتلو په وخت کښي په راسته پښه راوتل.

(۳) پر مځکه یا دیوال باندي د لاس موښل.

(۴) د بیت الخلاء څخه د فراغت نه وروسته او د را وتلو نه مخ کښي د عورت پټول.

(۵) د اودس تازه کولو په وخت کښي د ساعت، وښي، بنګړي او داسي نورو شیانو ښورول چي کوم ځای وچ پاته نه شي.

(٦) د ګوتو په ذریعه سره پر خښتګ اوبه پاشل.

د اودس منهیات اته دي:

(۱) د اوبو په استعمال کښي اسراف کول.

حدیث: عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِسَعدٍ و هو يَتَوضا فَقَالَ مَاهٰذا السرَفُ يَا سَعد؟ قَالَ افِي الوضُوء سَرَفٌ ؟ قَالَ نَعَم و اِن كُنتَ عَلٰى نَهرٍ جَارٍ.

[رواه احمد و ابن ماجة مشكوة ص ۴۷]

ژباړه: له حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روایت سویدی چي بېشکه نبی کریم صلى الله عليه وسلم پر حضرت سعد رضي الله عنه باندی را تیریدی په داسي حال کي چي ده (حضرت سعد رضي الله عنه) اودس تازه کاوه نو نبی کریم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمائل دا څه اسراف دی ای

سعده ؟ نو هغه ورته وويل ايا په اوداسه کی هم اسراف سته ؟ و يې فرمائل هو که څه هم پر جاری ويا له يې.

(۲) په چپه لاس سره خوله او پوزه پريولل.

(۳) په مسجد کښې اودس تازه کول، که په مسجد کښې د اودس تازه کولو دپاره ځای جوړ وي يا د اودس دپاره هلته لوښي موجود وي اودس تازه کول پروانلري.

(۴) په مردار ځای کښې اودس تازه کول.

(۵) بيله موزو پر پښو مسح کول ځکه چي دا عمل د شيعه ګانو او روافضو دی.

(٦) د استنجاء په وخت کښې خپل عورت بل چاته لوڅول.

(۷) په ښي لاس سره استنجاء وهل.

(۸) استنجاء وهل په هغه مايعاتو سره چي انسان يا پيری يا څارويو غذا يا شفا ورکوونکی وي، يا په هغه سره ضرر رسيږي او صفايي نه په حاصليږي.

د اودس تازه کولو طريقه: وروسته له استنجاء څخه به و قبلې ته مخامخ کښيني او درې (۳) ځله به لاسونه تر مړوندو پوری پريوينځي او د پريولو په وخت کښې به دا دعا ووايي:

بِسمِ اللّٰهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيمِ و الحَمدُ لِلّٰهِ عَلٰی دِينِ الاِسلامِ.

بيا به د مسواک وهلوسره دا دعا ووايي او درې واري به

اوبه په خوله وغړوي:

اَللّٰهُمَّ اَعِنِی عَلی تِلاوَةِ القُرآنِ ذِکرِكَ وَشُکرِكَ وِحُسنِ عِبَادَتِكَ.

بیابه درې ځله په پوزه اوبه سوڼ کړي او په چپ لاس به یې سوغ کړي او دا دعابه ووایي:

اَللّٰهُمَّ اَرِحنِی رَائِحَةَ الجَنّةِ وِلاتُرِحنِیْ رَائِحَةَالنّارِ.

بیا به لپه د اوبو ډکه او داسي به یې پرمخ واچوي چي اوبه پر مخ وبهیږي د تندي د ویښتانو د شنه کیدو د ځایه څخه بیا تر زني لاندي دویښتانو د شنه کیدو تر ځایه پوري او د یوه غوږ د نرمۍ د بل غوږ تر نرمۍ پوري او مخ به موږي او بیا دوهمه او دریمه لپه اوبه پر مخ واچوي او د مخ د پریولو په وخت کښي به دا دعا ووایي:

اَللهُمَّ بَیِضُّ وَجهِی یَومَ تَبیَضُ وُجُوهٌ وَ تَسوَدُّ وُجُوهٌ.

نارینه ته ښایي چي د مخ پریللو په وخت کي ږیره ښه خلال کړي، بیا به ښی لاس له څنګلوسره ښه پریوینځي او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اَعطِنِی کِتَابِی بِیَمِینِی وَحَاسِبنِی حِسَابًایسِیرًا.

بیابه کیڼ لاس په عین ترتیب د څنګلوسره پریولي او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ لاَ تُعطِنِی کِتَابِی بِشَمَالِی وَلاَمِن وَرَاءِ ظَهرِی.

بیا د سر مسح کول په داسي ترتیب سره چي اوبه پر لاسو واچوي د دواړو لاسو د خمچو او دوو نورو ګوتو سرونه به یو ځای وموښلوي چي ټولي شپږ ګوتي سي او د هر لاس دوې پاته ګوتي (د شهادت او بټې ګوتي) به لیري ونیسي نو شپږ یو ځای سوي ګوتي د دواړو لاسو د اورغویو سره به پر تندي کښېږدي نو دواړه لاسونه به پورته پر سر کش کړي تر څټ پوري به یې ورسوي او بیرته به اورغوي د څټ څخه تر تندي پوري را کش کړی او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اَظِلنِی تَحتَ عَرشِكَ یَومَ لاَظِلُّ اِلاَّ ظِلِّ عَرشِكَ

په یاد ولره هغه چي د هر لاس هغه دوې ګوتي چي لیري نیول شوي وې و نورو تازه اوبو ته ضرورت نلري په هم هغو ګوتو غوږونه مسح کړئ یعنی د شهادت په ګوتو سره دغوږو قاتونه او په بټو ګوتو سره د غوږو شا ښه مسح کړئ او دا دعا به ووایې:

اَللهُمَّ اجعَلنِی مِنَ الذِینَ یَستَمِعُونَ القَولَ فَیَتبِعُونَ اَحسَنَهُ.

بیا د غاړی مسح کول په دې شکل چي د دواړو لاسونو د مابین درې ګوتي به په اوبو لندې کړي او د ګوتو چپ مخ به پر غاړه کښېږدي او بس، پورته یا کښته کشول یې لازم نه دی نو دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اَعتِق رَقَبَتِی مِنَ النارِ.

وروسته به ښۍ پښه له پنډیو سره دري ځله پریولئ او د لاس په خمچه ګوته به د پښې دګوتو مابینونه ښه خلال کړئ او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ ثَبت قَدَمَيَ عَلَى الصِرَاطِ یَومَ تَزِلُّ فیهِ الاَقدَامُ.

بیا به چپه پښه په عین ترتیب سره پریولي او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اجعَل ذَنبِی مَغفُوراًوسَعیِی مَشکُوراًوَ تِجارَةً لَن تَبُوْرَ.

یادونه: په اوداسه کښې پورته ذکر شوي دعاوي که څه هم د (نورالایضاح) په حاشیه، د پښتو(معلم الدین) او د پارسي ژبې ایراني چاپ (رسالهٔ توضیح مسائل) کښې ذکر شويدی د اسلام د مقدس دین او د اودس د شرطونو او رکنونو څخه نه دی یوازې د الفاظو په لحاظ معتبر دي په دین پوري تړاو نلري او نه باید د دین جز وبلل شي، که څوک یې د اودس تازه کولو په حالت کښې و نه وایي هیڅ کوم تقصیر نشته.

که دچا پښې پټې وي موزې یې په پښو وي نو د لاس په ګوتو او تازه اوبوسره به یې مسح کړي چې تفصیل به یې وروسته راشي، کله چې اودس تازه او مکمل شو نو د اودس پر ځای دې ولاړ ودریږي او دا دعا دې ووایي:

اَللهُمَّ اجعَلنی مِنَ التوَّابِینَ وَاجعَلنِی مِنَ الُمتَطَهِرِینَ وَ اجعَلنِی مِن عِبَادِکَ الصا لَحِینَ.

پر موزو مسح کول: د څرمني جوړي شوي موزې یا داسي پُنډي او ټینګي جرابي چي د څرمني تلي ورته لګیدلي وي او د درو یا څلورو میلو په اندازه پیاده تګ پکښي وشي او و نه شلیږي مسح پرکول روا ده، بوټونه هم د موزو پشان دي خو شرط دا دی که بوټونه وي که موزې باید له څرمني څخه جوړ او د پښو پُنډۍ (بوجلکي) پکښي پټي شي که پُنډۍ پټي نه کړي نو پر هغو بوټو او موزو مسح روا نه ده.

مسح کول پر موزو یا بوټو د فرض ادا کولو نه وروسته یوه سنت طریقه ده، یعني چي مکمل اودس تازه شي او د پښو پریوللو فرض ادا شي نو وروسته موزې یا بوټونه اغوستل او پرهغه باندي مسح کول جواز لري، د موزو اغوستل او مسح پر کول یوازی د اودس د تکمیل نه شرط نه دی بلکی د اودس د تکمیل نه مخکي یې هم اغوستلای شي او ورپسې دی نور اودس وکړي، امام قدوری (رح) چي کامل اودس لیکلي دی مقصد یې جنابت دی یعنی که څوک جنوب ؤ لازم به اول اودس او بیا غسل کوي، وروسته د موزو اغوستل او مسح پر کول ورته روادي، د مسح شروع له بې اودسئ نه وروسته ده.

مسح کول پر موزو د مسافر د پاره دري ورځي او دري شپې او د مقیم دپاره یوه ورځ او یوه شپه تاکل شویده یعني که مقیم د اودس له تکمیل نه وروسته موزې په پښو او وروسته له بې اودسی مسح پر وکړي نو د سبا تر دغه وخته پوري همدغه مسح کفایت کوي، که د خوب یا بل ضرورت په وجه اودس مات شي او موزې و نه ایستل شي نو د بیا اودس کولو په وخت کښي د پښو پریوللوته ضرورت نشته بلکه پر موزو مسح کول کفایت کوي او مسح د فرض ځای نیسي، همدارنګه که مقیم پر موزو مسح وکړه یوه شپه او ورځ یې تیره شوه او اودس یې هم پر ځای وو د مسح د وخت د پوره کیدو په لحاظ یې مسح ماته ده بیا اودس تازه کولو ته ضرورت نشته یوازي به پښې وینځي چي اودس تکمیل شی، عین حکم د مسافر هم دی خو یوازني تفاوت د وخت دی.

د مسح کولو طریقه ډیره آسانه ده، کله چي پسله مکمل اودس نه موزې یا بوټونه واغوستل شوه او محکمه شوه نو د راسته لاس ګوتي به په اوبو لندې کړي او د راسته پښې پر موزه د موزې د پوزي څخه شروع د موزې پر ټول مخ راکش کړي بیا به د همدغه لاس ګوتي لندې کړي د موزې د پندي څخه و لوړ طرف ته کش کړي.

په همدغه ترتیب به د چپ لاس په ګوتو د چپي پښې موزه مسح کړي، که د چا موزه یا بوټ دومره څیري وو چي د پښې د درو ګوتو په انداز د پښې پوست ورڅخه معلومیدی نو پر هغه مسح روا نه ده، همدارنګه که بوټ یا موزه څیري وه او اوبه ورننوتلې او پښه په لنده شوه نو مسح ماته شوه، که پر موزو مسح شوي وه او د غسل ضرورت پیدا شو د غسل په وخت کښي پښی لوڅي کړي او د نور بدن غسل یې وکړ صحت نلري او غسل نه صحیح کیږي، ضرور به موزې باسي په ښه توګه سره به غسل کوي بیا به موزې په پښو کوي او مسح به پر کوي.

تیمم: که چیري د چا اودس نه وو او اوبه هم د یوه مایل (میل) په اندازه ورڅخه لیري وي یا د وخت د کموالي په سبب اوبو ته رسیدلی نه شو ، یا مریض وو او د اوبو استعمال ضرر ورته رساوه یاسلواغه، رسی او نور اسباب ورسره نه وو چي د څاه یا ډنډ څخه اوبه راوباسي، یا د دښمن ویره ورسره وه، یا د درنده ګانو ویره ورسره وه، یا اوبه ورسره وې خو هغه د څښلو وې خو په دښت کښي وو د تندي او هلاکت څخه د ساتلو په خاطر یې په هغه اودس نه کاوه نو تیمم وهل په پاکه خاوره د اودس حکم لري.

په تیمم کښي نیت کول فرض دی چي وایې به (نیت کوم د

زړه له اخلاصه تیمم وهم په پاکه خاوره چې عبادت راته روا شي)
بیابه دواړه لاسونه د ګنګلو سره لوڅ کړی او د دواړو لاسونو ګوتي او خپړي به پر خاوره باندي ووهي او بیا به دواړه لاسونه یو د بل سره داسي وڅنډي چي د خپړو مخ د ځمکي خوا ته وي نو اول به په دواړو لاسونو مخ مسح کړي لکه په اوبو چي یې وینځي، د مخ د مسح په وخت کښي احتیاط په کار دی چي هیڅ ځای بیله مسحي پاته نه شي؛ دوهم ځل به بیا په عین شکل ګوتي او خپړي په پاکه خاوره ووهي او په لمړني ترتیب به یې وڅنډي نو اول به ښی لاس په کیڼ لاس سره او بیا به کیڼ لاس په ښي لاس سره مسح کړي او بیا به د یوه لاس ګوتي د بل لاس په ګوتو کښي داخلي کړي.

احتیاط په کار دی چي د تیمم په وخت کښي ساعت، بنګړي، ګوتمي او داسي نور شیان لیري کړي، که څه هم تیمم د جنابت یا د حیض وي خو تیمم وهل باید په داسي شي سره وي چي د ځمکي له جنس څخه وي.

ټول هغه عبادات چي په اودس سره روا دي په تیمم سره هم روا دي، په کوموشیانوسره چي اودس ماتیږي په هغوسره تیمم هم ماتیږی، علاوتًا که پر اوبو قدرت پیدا شی نو تیمم ماتیږی.

د اودس ماتونکي: د اودس ماتونکې نهه (۹) دي:

(۱) د انسان له دوو لارو (مخ یا شا) د هري لاري څخه چي یو شی راووزي لکه نجاست، باد، ادرار یا داسي نور یا بیله دغو دوو لارو څخه د بل ځای څخه نجاست راووزي اودس ماتیږي، البته د مخي له خوا باد وتل اودس نه ماتوي.

(۲) په ډکه خوله قی (استفراق) وهل.

(۳) خوب کول ستوني ستخ یا په اړخ یا په تکیه سره.

(۴) په هغه لمانځه کښي چي رکوع او سجده ولري په زوره (قهقهه) سره خندل، د جنازې لمونځ چي رکوع او سجده نلري په قهقهه خندا سره فاسد کیږي خو اودس نه په ماتیږي.

(۵) لیونتوب.

(٦) بیهوښي.

(۷) داسي نشه چي بل څوک نشی پیژندلای.

(۸) د ښځي او میړه شرمبازي.

(۹) که د انسان هر اندام د ژوري په ذریعه وزیبښل شي او ژوره له وینو ډکه شي.

همدارنګه که د چاخوله وینې شوه او لاړې یې توی کړي که وینه تر لاړو ډیره وه اودس مات شو، که وینه تر لاړو کمه وه او لاړي ډیري وي نو اودس نه ماتیږي، که دواړه سره مساوي وي

نو د احتیاط په خاطر اودس تازه کول ښه کار دي.

که څوک په بی اودسي کښې شکمن سو او مخکې یې اودس درلودی نو اوس اودس وربانده نشته.

د حیض بیان: حیض د بالغې ښځي له رحیم څخه د عادتي ویني بهیدل دي یعني هره میاشت چي د ښځي د شرمګاه د ځای څخه عادتي وینه راځي حیض بلل کیږي چي موده یې درې ورځي او شپې او زیاته موده یې لس ورځي او شپې ده.

که له ښځي څخه د وینو توئیدل تر درو ورځو او شپو کمه وه یا تر لس ورځو او شپو زیاته وه نو دا حیض نه بلکه استحاضه (مریضی) ده.

حائضه ښځه به د خوړلو روژو قضا راوړي او د لمانځه قضا وربانديِ نسته.

غسل: غسل هم د طهارت مهمه برخه ده چي درې قسمونه لري فرض غسل، واجب غسل او سنت غسل چي د هر قسم تفصیل به وروسته بیان شي.

غسل درې فرضونه او شپږ سنتونه لري:

(۱) درې واره د خولې پریولل په ښه ترتیب سره.

(۲) درې ځلي په پوزه اوبه سوڼول.

(۳) یو ځل پر ټول بدن اوبه تویول چي ټول بدن لوند سي.

دغسل شپږ سنتونه:

(۱) ددواړو لاسونو پریولل د بندو سره.

(۲) استنجاء وهل.

(۳) که پر بدن نجاست وي د هغه لیري کول.

(۴) د غسل کولو دمخه اودس تازه کول.

(۵) پر ټول بدن باندې دری ځله اوبه بهول.

(٦) د پښو پریولل.

د غسل کولو طریقه: دغسل د مخه باید ضروري حاجات رفع کړای سي او کوشش وسي چي بل څوک د غسل کوونکي عورت و نه ویني نو اول به استنجاء ووهي که څه نجاست پر بدن وي هغه به لیري کړي بیا به ښه اودس تازه کړي نو به پر ټول بدن اوبه توی کړي د بدن هر هغه ځای چي بې تکلیفه اوبه ور رسیږي وینځل یې فرض دی لکه د غوږو شپیلۍ، د نو غار، د ورځو او بریتو پوست، د ږیري مابین، د ښځي دباندي فرج، لازم ندی چي ښځه ګوته دننه کړي، همدا رنګه که ښځي سر اودلی نه وو نو د ټولو ویښتانو پریمنځل یې فرض دی که یې کوڅۍ اودلي وې نو د کوڅیو د بیخ لندول کفایت کوي ځکه د غسل د پاره د کوڅیو سپړل حرج او تکلیف دی، کومي ښځي چي د سر ټول ویښتان په کنډورو لړلي وي او د غسل په وخت کښي محضي اوبه پر تویوي اوبه د ویښتانو ویخ ته نه رسیږي غسل یې

صحت نه مومي نو بيا د غسل د صحت دپاره د کوڅیو سپړل فرض دی، د غسل په وخت کښي که د چا غوږوالی په غوږ وي یا يې ګوتمۍ په ګوته وي یا يې د پوزي تته په پوزه وي ښورول يې ضرور دی چي د غوږواليو، ګوتمۍ او تتي پوست او سوریو ته اوبه ورسيږي، په نو کښي څو ځلې ګوته وهل ضرور دی، چي غسل صحت ومومي، که ستر ګو ته اوبه ور دننه کړي ښه کار دی.

د غسل د ختمیدو نه وروسته چي د غسل د ځای څخه ټوله اوبه ولاړي سي نو بیا به پښې پريولي او دا دعا به ووايي:

اَللّٰهُمَّ كَمَاطَهَّرْتَنِى بِالْمَاءِ فَطَهِّرْنِى مِنَ الذُّنُوبِ ط

وروسته به خپلي جامې (کالي) واغوندي او د جامو اغوستلو په وخت کي به دا دعا ووايي:

اَللّٰهُمَّ اسْتُرْنَابِسَتْرِكَ الْجَمِيلِ ط

د غسل اقسام: فرض غسل، واجب غسل، سنت غسل.

(۱) فرض غسل: د حدث اکبر (جنابت) یا لويي بې اودسۍ څخه دپاکيدلو غسل فرض دی، د حدث اکبر د پیدا کیدو څلور سببونه دي:

(ا) چي مُني په شهوت سره له خپله ځایه جدا شي او دباندي را ووزي که په خوب کښي وي که په ویښه وي، که په بې هوښي

سره وي او که په هوښ سره وي، که د جماع په ذريعه وي يا د غير جماع په ذريعه وي، که د تصور يا چرت وهلو په ذريعه وي يا په کومه بله طريقه وي.

(ب) ايلاج يعني چي د نارينه د خاص اندام سر د ژوندۍ ښځي په خاص اندام کښي ننوزي يا د ژوندي بني آدم که نر وي که ښځه د لويو بولو په ځای کښي ننوزي که مُني ورځه راووزي او که نه راووزي که دوی دواړه بالغ وه نو پر دواړو غسل فرض دی او که يو بالغ او بل نابالغ وو نو پر بالغ غُسل فرض دی.

(ت) چي ښځه له حيض څخه پاکه شي.

(ث) چي ښځه له نفاس څخه پاکه شي.

(۲) واجب غُسل: کوم کافر چي مسلمان شي او د کفر په وخت کښي غسل ورباندي اوښتی وي يعني داسي حالت ورباندي راغلی وي لکه پر مسلمان چي غسل فرض کيږي خو هغه لمبيدلی نه وي يا لمبيدلی وي خو په شرعی طريقه نه وي لمبيدلی نو اوس غسل ورباندي واجب دی.

(۳) سنت غُسل: د امام اعظم ابو حنيفه (رح) په مذهب سنت غسلونه ثلور دي.

(ا) د جمعې په ورځ د جمعې د لمانځه دپاره.

(ب) د دوو اخترو د لمانځه دپاره.

(ت) د حج د احرام د تړلو دپاره.

(ث) د عرفات په غره د عرفات په ورځ د دریدلو دپاره، مسلمان مړي په مسلمانانو لمبول فرض کفايي دی.

د لوی او مهربان الله ﷻ د احسان حمد او شکر ادا کوو چي اودس، تیمم، حیض، نفاس او د غسل احکام مو زده کړه او اوس په کامل طهارت سره د رب العزت په پاک حضور کښي دریږو او په لمانځه شروع کوو، د لمانځه شرائط، فرضونه، واجبات، سنتونه او مستحبات زده کوو.

د لمانځه شرطونه:

(۱) اودس تازه کول په پاکو اوبو سره یا د ذکرشوو عذرونو په وخت کښي په پاکه خاوره سره تیمم وهل.

(۲) د جامو (کالو) پاکي له مرداری څخه که ډیره وي او که لږ.

(۳) د هغه ځای پاکي چي لمونځ پر کیږي.

(۴) د بدن پاکي له بولو یا قاذوراتو څخه یا د هغه شیانو څخه چي د بولو او قاذوراتو سره مشابهت لري.

(۵) د عورت ستر، د نارینه عورت د نامه څخه تر زنګنو پوري دي، ښځه ټوله عورت ده بیله لاسو، مخ او پښو، د مینځي عورت د نارینه په شان دی علاوتًا شا او نس یې هم عورت دی.

(٦) د کعبي شریفي لور ته مخامخ دریدل که څوک د مکې

شریفي په حرم کښې وي نو مخ وکعبې شریفي ته ګرځول شرط دی.

(۷) د لمانځه نیت کول د زړه په صدق سره.

(۸) پیژندل د وخت دي یعني هر لمونځ ځانته ټاکلی وخت لری چه تفصیل به یې وروسته ذکر شي.

که چا یو له دغو اته (۸) شرطونو څخه یو شرط قصدًا یا سهوًا پریښود نو لمونځ یې نه صحیح کیږي.

د لمانځه فرضونه:

(۱) دلمانځه لمړی ﷲ اکبر ویل چي د تکبیر افتتاح، تکبیر اُولی او تکبیر تحریمه په نومونو هم یادیږي.

(۲) قیام (ولاړه).

(۳) قرائت ویل.

(۴) رکوع کول.

(۵) سجده کول.

(٦) وروستی ناسته کول. که یو له دغو شپږ فرضونو څخه په قصد یا په سهوه سره پریښودل شي لمونځ فاسد سو نو بیرته به یې راګرځوي.

د لمانځه واجبات:

(۱) د الحمد ﷲ سورة ویل تر آخره پوري.

(۲) د فرضو په لمړي دوو رکعاتونو، د وترو په ټولو

رکعاتونو، د سنتو او نوافلو په ټولو رکعاتونو کښي د الحمد لله د سورة د قرائت وروسته متصل د قرآنکريم يو سورة ويل.

(۳) د لمانځه اوله ناسته په څلور رکعتيز او درې رکعتيز لمانځه کښي.

(۴) د څلور رکعتيز او درې رکعتيز په اوله ناسته کښي التحيات تر تشهد پوري ويل.

(۵) د سهار، ماښام، ماخوستن، جمعې او اخترونو په لمونځونو کښي د امام په لوړ آواز سره قرائت ويل.

(٦) د ماسپښين او مازديګر په لمونځونو کښي په کراره (خفيه) سره قرائت ويل.

(۷) د وتر لمانځه په آخر رکعت کښي د الحمد لله او سورة د قرائت نه وروسته متصل دعای قنوت ويل.

(۸) د اخترونو په لمونځونو کښی د تکبيرونو ويل.

(۹) د السلام عليکم ورحمت الله په ويلو سره سلام ګرځول.

(۱۰) ټول ارکان په آرامي سره کول.

(۱۱) له رکوع وروسته سيده دريدل او د دوو سجدو په منځ کښي کم تر کم د يوه تسبيح په اندازه آرام کول چي دغه عمل ته طمانينه ويل کيږي او واجب دی. البحرائق شرح کنز الدقائق]

که چا يو دغو واجباتو څخه په سهوه سره پريښودل نو د

سهوي سجده پر واجب شوه او که يې په قصد سره پرېښوده نو لمونځ يې نقصاني شو نو اعاده به کوي (بيرته به لمونځ له سره را ګرځوي، که اعاده ونکړي نو ګنهکار دي.

د لمانځه سنتونه:

(۱) برابرول د صف دي په بشپړه برابري سره چې نه د اړخ د ملګري مخ ته ولاړ وي او نه شاته.

(۲) له لمړي تکبيرسره پورته کول د دواړو لاسو دي چې نارينه به د دواړو ګوتوسرونه د غوږو د نرمۍ سره برابروي، او ښځه به د بټو ګوتو سرونه له اوږو سره برابروي.

(۳) مقتدی به متصل په امام پسي نيت کوي او لمړی اللّٰه اکبر به وايي.

(۴) امام به تکبيرونه په دومره لوړ آواز سره وايي چې ورپسي ولاړ قوم يې واوري.

(۵) مستقيم دريدل د تکبير تحريمه په وخت کښي بيله کږولو سره د سر.

(٦) د نارينه دپاره راسته لاس پر چپ لاس باندي تر نامه لاندي نيول، د ښځي دپاره راسته لاس پر چپ لاس باندي پر ځګر باندي نيول.

(۷) په اول رکعت کښي سُبحَانَکَ اللهُمَّ تر آخره پوري ويل.

(۸) د اولو رکعتو په شروع کښي اَعُوذُبِاللّٰه ويل.

(۹) وړپسې بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيمِ ويل.

(۱۰) د اَلۡحَمۡدُ لِلَّهِ په آخر کښې آمِين ويل.

(۱۱) کله چې امام سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَهُ ووايي مقتدی به رَبَنَالَکَ الحَمدُ په کراره سره وايې، په ځاني لمانځه کښې دواړه سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنۡ حَمِدَہٗ او رَبَنَالَکَ الحَمدُ په کراره سره ويل.

(۱۲) په رکوع او سجده په دواړو کښې درې ځله تسبيح ويل.

(۱۳) پسله رکوع څخه مستقيم دريدل اوکښينستل د دوو سجدو تر منځ.

(۱۴) ايښودل د دواړو لاسو پر ورنو باندې په مابين کښې د دوو سجدو لکه د التحيات په حالت کې سره د غوړولو د چپه پښې او جګه درول د راسته پښې د نارينه دپاره، او پر ادمو (کناټو) کښينستل د ښځې دپاره.

(۱۵) يوازې اَلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ترآخره پورې ويل د فرضو په آخرو دوو رکعتو او د ماښام د لمانځه په آخر رکعت کښې يعنې د قرآنکريم بل سورة به نه ورسره وايي.

(۱٦) ټوله تکبيرونه د لمانځه ويل بيله تکبير تحريمه څخه ځکه چې هغه فرض عين دی.

(۱۷) درودونه د اَللهُمَّ صَلِّ او اَللهُمَّ بَارِک تر آخره او دعا د

اَللهُمَّ رَبَنَا تر آخره پوري ويل.

که يو له دغو اووه لس سنتو څخه پاته شي کوم شی نه لازميږي مګر له سنتو څخه مخالفت دی او تارک د سنت ګنهکار دی.

د لمانځه مستحبات:

(۱) نارينه به د تکبير تحريمه په وخت دلاسو اورغوي له لستوڼي څخه را باسي.

(۲) په قيام (ولاړه) کښې يو اځې د سجدې ځای ته کتل.

(۳) ويل د پوره سورت دي په هر رکعت کښې.

(۴) په رکوع کښې يوازي د پښو ومخ ته کتل.

(۵) په ناسته کښې يوازي خپل ځګر ته کتل.

(٦) په سجده کښې يوازي د پوزي و نرمۍ ته کتل.

(۷) د سلام ګرځولو په وخت کښې خپلو اوږو ته کتل.

(۸) دفع کول د ټوخي او اررمۍ په قدر د طاقت سره.

(۹) د اررمۍ په وخت کښې خوله پټه ساتل.

(۱۰) نارينه به د رکوع په وخت کښې د لاسو ګوتي خلاصوي او زنګنونه به ټينګ نيسي خو ښځه به ګوتي نه خلاصوي او پر زنګنو به لاسونه ږدي.

(۱۱) تکبير ويل د مقتدي بيله مده (اوږدوالي) څخه.

(۱۲) د ملا هموارول په رکوع کښې.

(۱۳) په رکوع کښې سر برابرول د اوږو سره.

(۱۴) په سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ سره له رکوع څخه سر پورته کول او په ولاړه کښې سم او مستقيم دريدل.

(۱۵) د سجدې په وخت کښې به اول زنګنونه پر ځمکه لګوي بيا لاسونه خو د لاسو ګوتي به سره نُښتِې وي بيا به پوزه لګوي بيا به تېنده لګوي نو د لاسونو په مابين کښې به سر په سجده ږدي.

(۱٦) ليري ساتل د بازوګانو له تخرګو (بغلو) څخه.

(۱۷) ليري ساتل د نس له ورنو څخه لاکن ښځه به نس له ورنو سره او بازوګان له بغلو سره نُښلوی.

(۱۸) د پښو ګوتي وطرف ته د قبلې برابرول.

(۱۹) په تکبير سره له سجدې نه سر را پورته کول.

(۲۰) په سجده کښې درې ځله يا پنځه ځله يا اوه ځله تسبيح ويل.

(۲۱) له سجدې څخه اول سر بيا لاسونه او ورپسې زنګنونه پورته کول.

(۲۲) کله چي له دوهمي سجدې څخه را جګ شې او ناسته کوي نو چپه پښه غوړول او ناسته وربانديي کول.

(۲۳) په ناسته کښې د لاسونو ايښودل پر ورنو باندي په خلاصو ګوتو سره.

(۲۴) د سلام ګرځولو په وخت کښي په نیت کښي ولري هغه نارینه، ملائکه او صالح پیریانان چي و ښي اوکیڼ طرف ته دي.

(۲۵) مسح کول دي د مخ په دواړو لاسو سره پسله سلام ګرځولو او دعا څخه.

اضافه تر دغو نور سنت او مستحب هم سته لکه دري ځله:

اَستَغفِرُ اللهَ او بیا اَللهُمَّ اَنتَ السلامُ وَمِنکَ السلامُ تَبارَکتَ یَاذَالجَلالِ وَالاِکرَامِ.

بیا دري دیرش ځله پر ګوتو:

سُبحَانَ الله.

او دری دیرش ځله.

وَالحَمدُلله.

او څلوردیرش ځله.

اَللهُ اَکبَر.

بیا وروسته آیة الکرسي بیا:

قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ

تر آخره پوري بیا معوذتین

(قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ او قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ)

تر آخره پوري ویل سنت او ډیرثواب لری.

که چا له دغو سنتو یا مسحباتو څخه کوم یو پرېښود هیڅ نه لازمیږي خو په کولوسره یې ډېر فضیلتونه شته او په نه کولو سره یې ثواب نشته.

د لمانځه مکروهات:

(۱) بیله عذره په لمانځه کښې چار زانو کښېنستل.

(۲) د لاس په ګوتو د قرآن د آیتو شمېرل.

(۳) د سجدې په حالت کښې د ګیدړي په څیر بازوګان لیري نیول.

(۴) په لمانځه کښې یو خوا بل خوا کتل.

(۵) بیله عذره په لمانځه کښې سترګي پټول ځکه چې دا مشابهت دی له یهودو سره.

(٦) بیله ضرورت څخه د سجدې له ځایه د وړو ډبرو لیري کول.

(۷) کاهلي ایستل په لمانځه کښې.

(۸) اربړمې کښل په لمانځه کښې، لازمه ده د اربړمې په وخت کې خوله پټه کړي که یې د اربړمې د مخنیوي طاقت نه وو نو که راسته لاس پرخوله ونیسي یا خول په لستوڼي پټه کړي هم باک نه کوي.

(۹) بازي کول په لاس، په ژبه او کالوسره یا د کالو پیچل په ګوتو سره.

(۱۰) کله چي صف (قطار) کښې ځای وي او څوک شاته یوازې ودریږي.

لمونځ کوونکي ته لازم دی چې له ذکر شوو مکروهاتو څخه ډډه وکړي

د لمانځه مفسدات: د لمانځه مفسدات څوارلس دی.

(۱) غاړي تازه کول دي بیله عذره.

(۲) عطس (نړی) کوونکی ته د لمونځ کوونکي ځواب یَرحَمُکَ الله ویل.

(۳) فتح ورکول غیر له خپل امام څخه.

(۴) که د لمونځ کوونکی نه چا وپوښتل چې بیله معبود خدای ﷻ څخه بل خدای سته؟ که لمونځ کونکی په ځواب کې کلمه ورته وویل نو لمونځ فاسد شو که اعلان وي چې زه په لمانځه کښې یم نو لمونځ نه فاسد کیږي.

(۵) د اندام د څلورمي برخي لوڅوالی دی.

(٦) له زوره یا غصې څخه په زوره ژړل ، که له یاد څخه د جنت یا دوږخ وي نو بیا لمونځ نه فاسدیږي.

(۷) په لاس یا په ژبه سره د سلام ځواب ورکول.

(۸) که ترتیب د قضاء شوي لمانځه ساقط شوی نه وي او په لمانځه کښې ورپیاد شي.

(۹) عمل کثیر (ډیر کارکول په لاس یا په بل شی سره).

(۱۰) خبري کول په قصد یا په سهوه سره.
(۱۱) خوړل یا چښل.
(۱۲) په لمانځه کي آه یا اُوف ویل.
(۱۳) په لمانځه کښي په قهقه سره خندل.
(۱۴) په لمانځه کښي بیهوښه کیدل.

دا ټول عملونه لمونځ فاسدوی، لازم دی چي لمونځ کوونکی له مفسداتو څخه ځان وساتي او که څوک په قصد یا په سهوه سره یو له دغو اعمالو څخه وکړي نو لمونځ یې فاسدسو بیرته راګرځول یې واجب دی.

د سهوي سجدې: که په لمانځه کښي سهواً یو له فرضو څخه وځنډیږي یا کوم واجب په سهوه سره پاته شي نو په لمونځ کوونکي واجب دی چي د همهغه لمانځه په آخر کښي په وروستۍ ناسته کښي له تشهد څخه وروسته په ښي طرف سلام وګرځوي او په الله اکبر ویلوسره سجدې ته ولاړشي او دوې سجدې وکړي په هره سجده کښي به خپل تسبیحات ووایي بیا به دوه درودونه.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ او اَللّٰهُمَّ بَارِکْ.

او وروسی به دعا داَللّٰهُمَّ رَبَّنَا.

ترآخره پوري ووایي نو اول به پر راسته طرف سلام وګرځوي

او بیا به پر چپ طرف سلام وګرځوي نو د لمانځه څخه خارج شو او د سهوي سجدې هم وشوې.

د لمانځه لفظي ترجمه: د لمانځه نیت: د نیت معنیٰ د زړه اراده (ارادة القلب) ده خوهغه څه چي د لمانځه نه مخ کښي ویل کیږي نیت بلل کیږي چي هغه د زړه د ارادې ترجماني کوي داهم باید پیاد وساتو چي که څوک په خوله نیت ووایي خو د زړه اراده يې نه وي نو نیت يې صحیح نه دی همدارنګه د چا چي په زړه کښي اراده صحیح وي خو په خوله چي څه وایي په هغه کښي سهوه شي او لمونځ په همدغه نیت وکړی لمونځ يې صحیح دی ځکه چي اعتبار د زړه ارادې ته ورکول کیږي نه هغه څه ته چي په ژبه ویل شوی وی، دا دلیل د مجدد الف ثاني (رح) په [مکتوبات امام رباني] کښي لیدل شوی اوځرنګه چي اوس د نیت په هکله ترجمه وړاندی کیږي نوځکه دلته يې لیکل ضروري اومناسب وګڼل شوه.

نَوَیتُ اَن اُصَلِي لله تَعَالی رَکعَتَیِ الفَرضِ فِی هٰذَاالوَقتِ الفَجرِ اقتَدَیتُ بِهٰذَا لاِمَامِ مُتَوَجِهًا الی جَهَةِ الکَعبَةِ الشَرِیفَة.

نیت مي وکړ چي لمونځ وکړم خاص خدای لره دوه رکعته فرض په دغه وخت د سهار اقتدا مي ده په دغه امام پسې مخ مي

دی پر لوري د کعبې شريفي.

که د جماعت لمونځ نه وو يوازي لمونځ وو نو دا نيت به وايي:

نَوَيتُ اَن اُصَلی لِلّٰهِ تَعَالی رَکعَتَيَ الفَرضِ فِی هٰذَاالوَقتِ الفَجرِ مُتَوَجِهًاالی جِهَةِ الکَعبَةَ الشَرِيفَةَ.

نيت مي وکړ چي لمونځ وکړم خاص خدای لره دوه رکعته فرض په دغه وقت د سهار مخ مي دی پر لوري د کعبې شريفي.

د سنت لمانځه نيت داسي دی:

نَوَيتُ اَن اُصَلِي لِلّٰهِ تَعَالی رَکعَتَيِ السُنَة فِی هٰذَاالوَقتِ الفَجرِ اتِبَاعًا لِرَسُولِ اللّٰهِ مُتَوَجَهًاالی جِهَةِ الکَعبَةَ الشرِيفَةَ.

نيت کوم چي ادا کړم خاص الله لره دوه رکعته سنت لمونځ پدغه وخت د سهار کښي په اتباع د رسول الله مخ مي دی پر لوري د کعبې شريفي.

مسئله: په فرض لمانځه کښي تعين د وخت ضروری دی که وخت معلوم نه شي نو نيت صحت نلري او په سنت يا نفل لمانځه کښي د وخت تاکل شرط نه دی که وخت ذکر نشي هم صحت لري د ماسپښين، مازديګر او ماخوستن د لمونځونو په نيت کښي د رکعتَين پر ځای اربع رکعَاتِ ويل کيږي چي د اربع معنٰی څلورده

او د ماښام په لمانځه کښي ثَلاثَ رَكعَاتِ ويل کيږي يعنی دري.

د ماسپښين په لمانځه کښي دهٰذَاالوَقتِ الفَجرِ پر ځای هٰذَاالوَقتِ الظهرِ ويل کيږي، د مازديګر په لمانځه کښي هٰذَاالوَقتِ العَصر د ماښام په لمانځه کښي هٰذَاالوَقتِ الْمغرِبِ او د ماخوستن په لمانځه کښي هٰذَاالوَقتِ العِشَاءِ ويل کيږي.

اَللهُ اَكبَر

اَللهُ تعالٰی ﷻ تر هر چا لوی دی.

سُبحَانَكَ اللهُم وبِحمدِكَ وَتَبَارَكَ اسمُكَ وتَعَلی جَدكَ وَلاَ اِلهَ غَيرُكَ.

پاکي ده تالره خدايه او ښه ستاينه ده تا لره او مبارک دی نوم ستا او لوړه ده لويي ستا او نسته بل خدای بيله تا څخه.

اَعُوذُبِاللهِ مِنَ الشَّيطٰنِ الرَّجِيمِ ط

پنا غواړم په الله سره له ترټل شوی شيطان څخه.

بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيم ط

شروع کوم په نوم سره د الله تعالٰی چي مهربان دی په دنيا کښي پر ټولو موجداتو او مهربان دی په آخرت کښي يوازي پر مسلمانانو.

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ مَٰلِكِ ﴿٣﴾ يَوْمِ
ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ
ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ
وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

ټوله ستاینې (صفتونه) خاص الله ﷻ لره دي، چي پالونکی د عالمیانو دی (د خپل لوی حکمت له مخه)، ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی، مالک د (ټولو امورو) د ورځي د جزا دی، خاص تا ته عبادت کوو، او خاص له تا څخه مرسته غواړو، وښیه موږ ته سمه لاره، د هغو کسانو لاره چي تا انعام پر کړیدی، نه د هغو کسانو لاره چي غضب پر کړل شویدی او نه لاره د هغو کسانو چي ګمراهان دي.

آمین.

ربه قبوله کړې ځما دعا.

قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾

ورته وو ایه چي الله ﷻ یو دی، الله بی نیازه دی، نه یې څوک زیږولی دی او نه د چا څخه زیږیدلی دی او نشته هغه ﷻ لره سیال هیڅوک.

اَللّٰهُ اَکبَر الله ډیر لوی دی.

سُبْحَانَ رَبِيَّ العَظِيمِ (درې ځلي)

پاکي ده زما لوی رب لره.

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَه

الله د هغه چا اوري چي د هغه ستاينه کوي

رَبنَالَکَ الحَمدُ

زمونږ ربه! تالره ستاينه ده.

اَللّٰهُ اَکبَر الله ډير لوی دی.

سُبْحَانَ رَبِيَّ العَظِيمِ (درې ځلي)

پاکي ده زما لوی رب لره

اَللّٰهُ اَکبَر الله ډير لوی دی.

اَلتحِياتُ للهِ والصلوَاتُ والطَيبَاتُ اَلسلامُ عَلَيکَ اَيهَاالنَبِيُّ وَرَحمَتُ اللهِ وَبَرکَاتُهُ اَلسلامُ عَلَينَا وَعَلى عِبَادِ اللهِ الصالِحِينَ.

قولی عبادات، بدني عبادات او مالي عبادات يوازي الله لره دي سلام دی وي پر تا اې نبي ﷺ او رحمت د الله او برکتونه د الله تعالى دي وي پرتا، سلام دي وي پر مونږ او د الله تعالى پر نيکو بندګانو.

اَشْهَدُاَن لّاَاِلَاهَ اِلَّااللّٰهُ وَاَشهَدُاَنَّ مُحَمَّدًا عَبدَهُ وَرَسُولُه.

زه شاهديم چي د الله نه پرته بل معبود نشته او شاهد يم چي

محمد ﷺ د هغه ﷻ بنده او استاذی دی.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیتَ عَلٰی اِبرَاهَیمَ وَعَلٰی اٰلِ اِبرَاهِیمَ اِنَّكَ حَمِیدٌ مَّجِیْدٌ.

ای خدایه رحمت وکړې پر محمد ﷺ او پر اولاد د محمد ﷺ لکه تا چې رحمت کړیدی پر ابراهیم علیه السلام او پر اولاد د ابراهیم علیه السلام، په رښتیا چې ته ستایل شوی یې په ښو صفاتو او لویې.

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا بَارَکتَ عَلٰی اِبرَا هَیمَ وَعَلٰی اٰلِ اِبرَاهِیمَ اِنَّكَ حَمِیدٌ مَّجِیدٌ.

ای خدایه برکت وکړې پر محمد ﷺ باندې او پر اولاد د محمد ﷺ باندې لکه څنګه چې تا برکت کړیدی پر ابراهیم علیه السلام او پر اولاد د ابراهیم علیه السلام باندې، په رښتیا چې ته ستایل شوی یې په ښو صفاتو او لویې.

اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنیَا حَسَنَةً وَّ فِی الآخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

ای خدایه زموږ ربه راکړی موږ ته نیک حالی په دنیا کښې او نیک حالي په آخرت کښې او وساتې موږ د دوږخ له اوره.

اَلسَّلَامُ عَلَیکُم وَ رَحمَةُ اللهِ.

سلامتي او رحمت د الله تعالی دي وي پر تاسي.

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَستَعِينُكَ وَ نَستَغفِرُكَ وَ نُؤمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيكَ وَ نُثنِيْ عَلَيكَ الْخَير وَنَشكُرُكَ وَلاَ نَكفُرُكَ وَ نَخلَعُ وَ نَترُكُ مَن يَّفجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّيْ وَنَسجُدُ وَ اِلَيكَ نَسعٰى وَ نَحفِدُ وَ نَرجُو رَحمَتَكَ وَ نَخشٰى عَذابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِا لكُفَّارِ مُلحِق ط

ای الله موږ له تا مرسته غواړو له تا د ګنهونو بخښنه غواړو او ایمان لرو پر تا او پر تا هر څه سپارو او ستا ښه ثنا وایو او ستا شُکر ادا کوو، او ستا د نعمتو انکار نه کوو او ځان ګوښه کوو او پریږدو هغه څوک چي ستا امر نه مني یوازي ستا عبادت کوو او ستا دپاره لمونځ کوو او تندی پر ځمکه ږدو او ستا خدمت ته مُنډي وهو او ستا په لور هڅه کوو ستا د رحمت هیله لرو او ستا له عذابه ویریږو، رښتیا چي ستا عذاب په کفارو پوري تړلی دی.

اوس چي مو د لمانځه ثبوت په ګوته کړ، د اودس فرضونه، سنتونه، مستحبات، آداب، نفلونه، منهیات او د اودس کولو طریقه، مسح، تیمم، د اودس ماتوونکي، حیض، نفاس، غسل او اقسام یې، د لمانځه شرطونه، فرضیات، واجبات، سنتونه، مستحبات، مکروهات، مفسدات، د سهوی سجدې او دلمانځه

لفظي معنٰی مو زده کړه نو د ادا کولو په طریقه (اصل عمل) شروع کوو.

د لمانځه ادا کولو صحیح طریقه

د لمانځه له نیت کولو وروسته به ووایي:

"اَللّٰهُ اَکبَر" **اوله** "اَللّٰهُ اَکبَر" ویلو سره به سم د دواړو لاسو بټې ګوتي د غوږو د نرمۍ سره برابري کړي نو به راسته لاس پر چپه لاس تر نامه لاندي و نیسي، ښځي به بټې ګوتي له اوږو سره برابري کړي او بیا به راسته لاس پر چپه لاس پر سینه باندي ونیسي، ښځو له په کاردی چي لاسونه له پوړني څخه د باندي راو نه باسي، نارینه به لاسونه له لستوڼي څخه را باسي.

د اَللّٰهُ اَکبَر ویلو وروسته چي لاسونه یې تر نامه لاندي یا ښځو پر سینه باندي ونیول نو دا دعا به ووایي:

سُبحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَ بِحَمدِكَ وَ تَبَارَكَ اسمُكَ وَتَعَالٰی جَدُّكَ وَلا اِلٰهَ غَیرُكَ.

أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ

عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ۞ اٰمِينٌ.

وروسته به متصل يو سورة د قرآنكريم ووايي كله چي سورة ختم شو بيا به د "اَللّٰهُ اَكبَر" په ويلو سره ركوع او په ركوع كښي به درې يا پنځه يا اوه ځلي سُبحَانَ رَبِّيَّ العَظِيمِ ووايي نارينه به په ركوع كښي سر له ملا سره برابر نيسي د پښو ګوتو ته به ګوري او دواړه زنګونونه به د لاسو په خلاصو ګوتو سره ټينګ نيسي، ښځى به هم سر د ملا سره برابر او د لاسو ګوتى به نه خلاصوي پر زنګنو به يې ږدي، كله چي له ركوع نه سر راپورته كړل سو سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَهُ رَبَّنَالَكَ الْحَمدُ دي ووايي او د دغه كلماتو د ويلو په وخت كښي به د ستني په شان تر هغه وخته ولاړ اوسي چي د ركوع څخه د پورته كيدو په سبب د كالو لرزه آرامه شي، لكه مخكي چي ذكرشوه دغه عمل ته "طُمَانِينه" وايي او دغه قومه (ولاړه) سره له طمَانينې (آرام) واجب ده.

بيابه د"اَللّٰهُ اَكبَر" په ويلوسره سجدې ته ولاړشي او په سجده كي به درې يا پنځه يا اوه ځلي دغه تسبيح ووايي "سُبْحَانَ رَبِّيَ الاَعلى" دسجدې كولو په وخت كښي به اول دواړه زنګونونه پرځمكه باندي كښيږدي، بيابه دواړه لاسونه په منبتو

ګوتو سره پرځمکه باندي په دومره فاصله سره کښېږدي چي ننتدي او پوزه په مابين کښي پرځمکه باندي کښېښول شي چي اول پوزه او بيا تندی پر ځمکه ولګول شي.

په سجده کښي په کار دی چي ګېډه له ورنو پورته او ځنګلي له ځمکی پورته او مُټي له بغلو (تخرګو) څخه ليري ونيسي، ښځو ته په کار دی چي د نارينه بالعکس نس له ورنو سره او لاسونه د بغلو سره مښتي سجده ولګوي له سجدې نه وروسته د "اَللّٰهُ اَکبَر" په ويلو سره راپورته شي او د تشهد په توګه به کښيني دومره ځنډ په دغه ناسته (جلسه) کښي واجب دی چي د کالو حرکات آرام شي يا په اصطلاح د يوه تسبيح ويلو په اندازه، بيا به په بل "اَللّٰهُ اَکبَر" ويلو سره دوهمه سجده په عين توګه وکړي او بيا به د "اَللّٰهُ اَکبَر" په ويلو سره دوهم رکعت ته ولاړشي د لمړي رکعت په توګه به يې وکړي خو سُبحَانَكَ اللّٰهُمَّ به نه وايي له بِسمِ الله او اَلْحَمدُ لله سره به سورة پيل کړي.

کله چي د دوهم رکعت له دوهمي سجدې سر راپورته کړي نارينه به راسته پښه ودروي او پر چپه پښه به کښيني او لاسونه به په خلاصو ګوتو پر ورنو کښېږدي، ښځه به دواړي پښې راسته

لوري ته وباسي او پرځمکه به کښيني لاسونه به په مښتو ګوتو سره پر ورنو کښيږدي، دواړه نر او ښځه به د ناستي په وخت کښي خپلي سينې ته به ګوري او په اَلتَّحِيَّاتُ ويلو به پيل وکړي:

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ اَلسَّلَامُ عَلَينَا وَعَلٰى عِبَادِاللّٰهِ الصَّالِحِينَ اَشهَدُ اَن لَّآ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَشهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبدُهُ وَرَسُولُه.

که لمونځ څلور رکعته وي نو به سمدستي د "اَللّٰهُ اَكبَر" په ويلو سره دريم رکعت ته ولاړشي او دوه رکعته به نور په عين ترتيب سره وکړي، دفرض لمانځه په وروستو دوو رکعتونو کښي له اَلحَمدُلِلّٰه وروسته بل سورة نه ويل کيږي، ليکن د سنت او نفلو په ټولو رکعاتو کښي د لمړي دوو رکعاتو په شان له اَلحَمدُلِلّٰه وروسته سورة ويل کيږي.

کله چي د دوه رکعتيز، درې رکعتيز او څلور رکعتيز لمانځه په وروستۍ ناسته کښي اَلتَّحِيَّاتُ تر عَبدُهُ وَرَسُولُه پوري ووايي نو دغه درودونه او دعا دي ورسره ووايي:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيتَ عَلٰى

اِبراهِيمَ وَّ علَى اٰلِ اِبراهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مجِيدٌ ؛ اَللّٰهُمَّ بَارِك عَلى مُحَمَّدٍ وَّعَلى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكتَ عَلى اِبراهِيمَ وَعَلى اٰلِ اِبراهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مجِيدٌ.

اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰ تِنَا فِى الدُّ نيَا حَسَنَةً وَّ فِى الآخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ

بيا به اول پر راسته اوږه دوهم پرچپه اوږه د اَلسَّلَامُ عَلَيكُم وَّرَحمَةُ اللّٰهِ په ويلو سره سلام وګرځوي.

د سلام ګرځولو په وخت کښي به د هغه اړخ لمونځ کوونکي او ملائکې په نظر کښي ونيسي.

د لمانځه په ادا کولو کښی بايد لمونځ کوونکی د لمانځه متن په دومره کراره سره ووايي چي پخپله يې اوري او بل څوک يې نه اوري او د لمونځ کوونکي خوله او شونډي بايد د هر حرف او کلمې په ادا کولو سره وښوري تر څو کلمات صحيح ادا شي.

اذان او اقامت

کله چي د لمانځه وخت داخل شي نو د همهغه وخت د لمانځه د ادا کولو له پاره اذان ضروري دی او د وخت د داخليدو ترمخه اذان کول صحيح نه دي او اذان او اقامت د عربي په

خاصو کلماتو ویل کیږي، له رسول الله ﷺ څخه روایت شویدی "که په بله ژبه یا د عربي ژبي په نورو کلماتو اذان او اقانت وشي که څه هم اوریدونکي له هغه څخه د اذان او اقامت مطلب واخلي درست نه دی"

مؤذن باید عاقل، بالغ او نارینه وي، د ښځي، لیوني او ماشوم اذان صحت نلري او هم مؤذن باید له بي اودسي څخه خلاص او په کامل تطهیرسره په یوه لوړ ځای ودریږي او مخ د قبلي خواته برابر کړي او د دواړو غوږونو سوري د شهادت په ګوتو بند کړي او په پوره طاقت او لوړ آواز د غه لاندني کلمات ووایي.

اَللّٰہُ اَکبَر	(څلور ځلي)
اَشْهَدُ اَن لاَّالٰهَ الاَّالله	(دوه ځلي)
اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًرَّسُولُ الله	(دوه ځلي)
حَيَّ عَلَى الصَّلاة	(دوه ځلي ښي طرف ته)
حَيَّ عَلَى الفَلاح	(دوه ځلي کیڼ طرف ته)
اَللّٰہُ اَکبَر	(دوه ځلي)
لاَالٰهَ الاَّالله	(یو ځل)

"د حَي علی الصلاة" ویلو په وخت کي به مخ و راسته طرف

ته ګرځوي مګر چي سینه او پښې له قبلې څخه ونه ګرځي او د "حَي على الفلاح " ویلو په وخت کې به مخ و چپه لور ته ګرځوي، د سهار په اذان کي به د حَي علي الفلاح څخه وروسته اَلصلٰوۃُ خَیر مِنَ النوم دوه ځلي ووايي، اذان کوونکی به د جملې د پوره کولو وروسته دومره دمه وکړي چي اوریدونکي هغه جمله وروسته تکرار کړای سي ځکه چي رسول الله ﷺ فرمايي:

"اِذَاسَمِعَ اَحَدُکُم النِّدَاءَ فَلیَقُل مَایَقُولُه الْمُؤَذِّنُ"

یعنی کله چي یو له تاسو څخه اذان واوري نو څه چي مُؤذن وايي هم هغه دی وروسته وايي.

د اقامت کولو همدغه طریقه ده خو په لاندي توګه د اذان سره توپیرلري:

(۱) اذان له مسجد نه د باندي او اقامت په مسجد کي دننه کیږي.

(۲) اذان په لوړ اواز سره او اقامت په عادي آواز سره ویل کیږي.

(۳) په اقامت کي له حي علی الفلاح نه وروسته قَدقَامَتِ الصَّلَاۃُ دوه ځلي ویل کیږي.

(۴) په اقامت کي په غوږو کي ګوتي نه نیول کیږي او په اذان کي په غوږو کي ګوتي نیول کیږي.

(۵)په اذان کي مؤذن د حي على الصلاة او حي على ا الفلاح

ویلو په وخت کي راسته او چپه طرفونو ته مخ گرځوي په اقامت کي مخ گرځول نشته.

(٦) د اذان په ختم کي مؤذن او اوریدونکي دغه دعا وایي چي سنت ده:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ اٰتِ مُحَمَّدًانِ الوَسِیلَةَ وَ الفَضِیلَةَ وَ دَرَالدجَةَ العَالِیَةَ الرَّفِیعَةَ وَ ابعَثهُ مَقَامًا مَحمُودًانِ الَّذِی وَعَدتَّهُ اَنَّكَ لاَتُخلِفُ المِیعَادَ ط

په امام پسې په جماعت لمونځ کول

د جماعت په لمانځه کي ضرور دی چي یو له مقتدیانو څخه د مؤذن په صفت د امام تر شا په امام پسې اقامت وکړي او امام ته په کار ده چي پر مقتدیانو غږ وکړي چي صفونه برابر کړي او یو بل ته نژدې سي نو مقتدیان به هم د پښو گوتي پر یوه خط سره برابری کړي او داسي به څنگ پرڅنگ سي چي څنگلي یې یو د بل سره مښتی وي کومه فاصله یې په مابین کي نه وي.

بیا به نیت وتړي او د الله اکبر په ویلو سره به لاسونه تر غوږو پوري اوچت کړي او تر نامه لاندي به یې ونیسي، مقتدیان به هم نیت وکړي د الله اکبر په ویلو سره به لاسونه ترغوږو پوري اوچت کړي او بیا به یې تر نامه لاندی ونیسی.

امام او مقتديان به ټوله په کراره سره "سبحانک اللّٰهُمَّ" تر آخره پوري، اعوذبالله او بسم الله تر آخره پوري وايي نو به مقتديان پټه خوله ودرېږي او نورڅه به نه وايي، که لمونځ د جهر وو نو دامام قرآئت ته به غوږ سي او د سجدې ځای ته به ګوري، امام به سورة فاتحه (الحمدلله) ووايي د "وَالضَّالِّين" له اوريدو وروسته به مقتديان په خفيه سره "آمين"ووايي نوامام به له سورة فاتحې وروسته د قرآن شريف يو سورة يا څو آيتونه ووايي، له قرآئت وروسته امام د الله اکبر په ويلو سره رکوع ته ځي، مقتديان به هم د الله اکبر په خفيه ويلو سره د امام په متابعت رکوع ته ولاړشي، له رکوع وروسته به امام سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَهُ ووايي او مستقيم به ودرېږي خو مقتديان به په عوض کي رَبَّنَا لَكَ الحَمدُ ووايي د امام په متابعت به مستقيم ودرېږي، دغه ولاړی ته "قومه" ويل کيږي نور د جماعت لمونځ به مقتديان په همهغه ذکر شوې طريقه کوي صرف په ولاړه کي سورة فاتحه او په قومه کي به سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَه نه وايي.

١. د امام متابعت واجب دی مقتديان به په امام پسې متصل د لمانځه ارکان پر ځای کوي.

٢. مقتدي به له امام نه مخ کي قومې، رکوع او سجدې ته نه

ځي او نه به د هغه نه مخ کي را پاځي.

۳. که مقتدي په لمانځه کي سهوه شي نو د سهوي سجده به نه کوي

۴. مقتدې به په جهري لمانځه کي د امام د قرآئت استماع کوي چي د غه استماع واجب ده.

لاحِق او مسبوق

لاحِق هغه لمونځ کوونکی مقتدی دی چي لمونځ يې له امام سره يوځای پيل کړی وي خو د څه عذر په وجه يو يا څو رکعتونه ورنه ولاړشي لکه په لمانځه کي چي ويده شي امام يو يا څو رکعتونه ورنه تير کړي او دی لا ويده وي يا يې اودس مات شي څو دی اودس تازه کوي څو رکعتونه ورڅخه تير شوي وي.

همدارنګه يو مقيم چي په مسافر امام پسې نيت وتړي نو هغه مقيم د امام څخه وروسته د پاته لمانځه په ادا کولو کي لاحق دی يا لکه څوک چي د يوه رکعت رکوع يا سجده د امام نه مخکي وکړي نو د دغه عمل په خاطر دغه رکعت بې کاره شو پس د دغه رکعت په اعتبار لاحق دی.

د لاحق د پاره ضرور دی چي اول هغه رکعتونه وکړي چي ورڅخه تير شويدي له هغه وروسته که دجماعت څه حصه پاته وي په هغه کي به شريک شي او که نه نو به خپل باقي لمونځ وکړي لاحق په خپل تيرشوي لمونځ کي د مقتدي په شان دی لکه څرنګه چي

مقتدی قرآئت نه وايي همدغسي به لاحق هم قرآئت نه وايي ساکت به ولاړ وي، لکه څنګه چي د سهوي په صورت کي پر مقتدي د سهوي سجده نه واجبيږي همدغه راز پر لاحق هم نه واجبيږي.

مسبوق هغه مقتدی دی چي په جماعت کي د شريکيدو تر مخه امام يو يا څو رکعتونه ورڅخه تيرکړي وي، کله چي امام لمونځ ختم کړي نو مسبوق به سلام نه ګرځوي ولاړ به شي او تير شوي رکعتونه به پوره کړي.

مسبوق به تيرشوي رکعتونه داسي کوي لکه يوازي لمونځ چي کوي يعني قرآئت به هم وايي او که سهوه شي نو د سهوي سجده به هم کوي، مسبوق به تيرشوي رکعتونه داسي ترتيب کوي چي اول به ډک (سورة والا) او بيابه تش رکعتونه کوي او څومره چي يې د امام سره کړي وي د هغه په حساب به قعده (ناسته) کوي يعني د هغه رکعتونو په حساب چي کوم دوهم وو په هغه کي به اوله ناسته او چي کوم څلورم وو په هغه کي به وروستۍ ناسته کوي.

مثلاً: د ماسپښين په لمانځه کي د چا څخه درې رکعته تير شوي وي چي د امام سره شريک شو نو هغه به د امام د سلام ګرځولو په وخت کي سلام نه ګرځوي ولاړبه شي اوتير شوي

رکعتونه به داسي وکړي:

لمړی رکعت چي وکړي ناسته به وکړي او التحيات به تر عبدهُ و رسُوله ووايي نو به ولاړشي يو رکعت به ډک او بل رکعت به تش وکړي نو به آخره ناسته وکړي سلام به وګرځوي.

که يو سړی لاحق هم وي او مسبوق وی يعني څه رکعتونه ورڅخه تيرشوي وي چي د امام سره شريک شو او د شراکت وروسته هم څه رکعتونه ورڅه تير شي نو هغه ته په کاردی چي اول هغه رکعتونه وکړي چی دې پکښی لاحق دی يعنی چي د شراکت څخه وروسته ورڅه تيرشويدي نو د دغو رکعتونو په ادا کولو کي به دې ځان داسي بولي لکه د امام سره چي لمونځ کوي يعنی قرآئت به هم نه وايي او د امام د ترتيب لحاظ به هم ساتي، وروسته که جماعت باقي وو په جماعت کي به شريک شي او که جماعت باقي نه وو نور لمونځ به پوره کړي بيابه هغه رکعتونه پوره کړي چي دې پکښي مسبوق دی.

مثلاً: د مازديګر د لمانځه يو رکعت تيرشوي وو چي څوک پکښي شريک شو دغه رکعت لا تير شوي نه وو چي اودس يې مات شو کله چي يې اودس وکړ او بيرته راغی نو لمونځ ختم شوي وو، نو هغه ته په کار ده چي اول دا دری رکعته د مقتدي په شان وکړي قرآئت به نه پکښي وايي او بيا به هغه رکعت را

ګرځوي چې په جما عت کې د شریکېدو د مخه ورځه تیرشوي وو، هغه درې رکعتونه به عین هغه ترتیب وکړي چې امام کول یعنی قرآئت به نه وايي او د دریو رکعتو د اول رکعت وروسته به ناسته کوي ځکه چې دا د امام دوهم رکعت دی او امام قعده پکښې کړي ده، بیابه په دوهم رکعت کې قعده نه کوي، په دریم رکعت کې به بیا قعده کوي ځکه چې د امام څلورم رکعت دی او قعده يې پکښې کړېده، وروسته به هغه رکعت وکړي چه د شریک کېدو د مخه ورځه تیر شوي وو خو په دغه رکعت کې به قرآئت هم وايي ځکه چې دی مسبوق دی او مسبوق به تیرشوي رکعتونه د ځانګړي لمانځه په شان کوي، ددغه رکعت په ختم کې به قعده هم کوي ځکه چې دده آخر رکعت دی.

په لمانځه کې د قرآن قرآئت

په لمانځه کې د قرآنکریم صحیح لوستل فرض دی چې هر حرف په خپل مخرج (د ادا کولو ځای) کې ادا شي د ء او ع، د ح او ه، د ظ او ز، د ذ او ض او د، د س او ث او ص باید پوره توپیر وشي.

که څوک ځني حروف پوره نشي ادا کولای لکه د ح، خ او ه، ق او ک توپیر نشي څرګندولای نو هغه ته د صحیح لوستلو مشق کول لازم او ضروري دی، که په صحیح لوستلو زحمت نه ګالي نو ګنهګاردی او یو لمونځ یې صحیح نه دی، که له زحمت

ګاللو سره سره يې هم د حروفوصحيح هجاء نه شواى كولاى نو هغه شرعًامعذور بلل شوى دى.

كه څوک حروف صحيح ادا كولاى شي او په بي پروايي حروف په خپل مخرج كي نه ادا كوي نو ګنهګار او لمونځ يې نه صحيح كيږي.

كوم سورة د قرآنكريم چي په اول ركعت كي وويل شي كه همهغه سورة په دوهم ركعت كي وويل شي څه حرج نشته لاكن بيله ضرورته دا عمل مكروه دى، ښه دى چي په هر ركعت كي په ترتيب سره جداجدا سورة وويل شي يعني په كوم ترتيب چي په قرآنكريم كي سورتونه ليكل شويدي په لمانځه كي همهغه ترتيب مراعات شي، نه داسي چي په اول ركعت يو سورة وويل شى او په دوهم ركعت كي د هغه نه مخكي سورة وويل شي، په لمانځه كي قصدًا بې ترتيبه سورتونه ويل لمونځ مكروه كوي.

د اول ركعت د سورة نه د دوهم ركعت د سورة د آيتونو شمير بايد زيات نه وي، له سورة فاتحې وروسته على الاقل بايد درې آيتونه وويل شي.

كوم سورة چي شروع شي بيله عذره د هغه پريښودل او بل سورة شروع كول هم مكروه دى، كه چا لمونځ نه وي زده كړى يا نوى مسلمان شوى وي نو هغه به په لمانځه كي د لمانځه تر زده

کولو پوري سُبحَانَ اللهِ سُبحَانَ اللهِ وايي.

على الاقل هر څوک بايد له "الم تر کيف" څخه تر "قل اعوذبرب الناس" پوري دا لس سورتونه ياد کړي او په لمانځه کي يې په ترتيب سره ووايي.

دوِتر لمونځ

وِتر واجب دي، د واجب درجه فرضو ته نژدی ده، قضا کول يې سخته گناه ده، که قضا شي نو قضاراوړل يې ضروري حکم دی.

دوِترلمونځ درې رکعته دي، د دوهم رکعت په ناسته کي اَلتَّحِيَّاتُ تر عَبدَهُ وَرَسُولُه ويل کيږي اوبيا به دريم رکعت ته ولاړ شي له الحمد لله او سورة ويلو وروسته د الله اکبر په ويلو سره لاسونه تر غوږو پورته کيږي او بيا تر نامه لاندي نيول کيږي او دغه دعائ قنوت ويل کيږي:

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَستَعِينُكَ وَ نَستَغفِرُكَ وَ نُؤمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيكَ وَ نُثني عَلَيكَ الخَيرَ وَ نَشكُرُكَ وَ لاَ نَكفُرُكَ وَ نَخلَعُ وَ نَترُكُ مَن يَّفجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّى وَ نَسجُدُ وَ اِلَيكَ نَسعٰى وَ نَحفِدُ وَ نَرجُو رَحمَتَكَ وَ نَخشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِا لكُفَّارِ مُلحِقٌ ط

د وِتر په درې واړو رکعتونو کي الحمدلله سره د سورته ويل

کیږي که په دریم رکعت کي د دعائ قنوت ویل هیرشو او له رکعت وروسته ور په یاد شو نو اوس دِي يې نه وايې کله چي لمونځ پوره کړي نو د سهوي سجدې دي وکړي.

که يې په هيره سره په اول یا دوهم رکعت کې دعائ قنوت ووايه نو اعتبار نلري په دريم رکعت کي به يې بيا وايي او د سهوي سجدې به هم کوي.

که د چا دعائ قنوت زده نه وي نو دا لاندي دعا دي ووايي:

اَللّٰهُمَّ رَبنا اٰتِنَا فِی الد نیَا حَسَنَةً وَّ فِی الآخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ ا لنَّارِ

یا دي درې واري اَللّٰهُمَّ اغفِرلِی ووايي خو د دعائ قنوت یادول ضروری دي.

د جماعت د لمانځه فضیلت او تأکید

د جماعت د لمانځه په فضیلت او تأکید کي دومره احادیث رانقل شوي دي چي ټول سره یوځای شي یوه غټه رساله ورځه جوړیږي له دغو احادیثو څخه معلومیږي چي د لمانځه د تکمیل د پاره جماعت ډیر ضروري دی ، رسول الله ﷺ هیڅکله جماعت نه دی قضا کړی، د ناروغۍ په حالت کي چي د تګ طاقت يې هم نه درلود د دوو کسانو پر اوږو يې لاس تکیه کړی او جماعت ته به حاضر شو او په جمع يې لمونځ وکړ.

د الله تعالیٰ ﷻ ګران استاذی او د بشریت پیشوا ﷺ به د جماعت پرېښوونکي ته سخت خوابدی کیده او داسي کسانو ته يې د سختي سزاخواهش کړيدی، بیشکه په محمدي شریعت کي د جماعت د لمانځه ډیر تأکید شویدی، کوم شی چي د لمانځه غوندي اهم عبادت تکمیلوي د هغه هم زیات اهتمام او پابندی په کار ده.

موږ دلته لمړی یو آیة لیکو چي ډیرو مفسیرونو د جماعت د لمانځه حکم ورڅه اخستی دی او بیا په دغه متعلق د څو احادیثو ژباړه کوو:

الله ﷻ په سورة البقره کي فرمايي وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

او تاسي رکوع کوي له رکوع کوونکوسره، ځیني مفسرین د رکوع تفسیر په خضوع سره کوي نو ځکه د جماعت فرضیت نه ورڅخه ثابتیږي.

حدیث: د نبی کریم ﷺ څخه حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه داسي روایت کوي چي په جماعت سره لمونځ کول تر یوازي لمانځه اوه ویشت درجې زیات ثواب لري.

[مشکوة شریف ص ۹۵ اول ټوک]

حدیث: نبی کریم ﷺ فرمایلي دي چي تر یوازي لمونځ کولو

د بل سره په جماعت لمونځ کول ډیر ښه دی او له دوو خلکو سره په جماعت لمونځ بیا ډیرښه دی او جماعت چي هر څومره لوی او زیات وي نو په هغه اندازه سره د الله ﷻ محبوب او خوښ دی.
[مشکوة شریف ص ۹٦]

حدیث: انس بن مالک ﷺ روایت کوي چي د بني سلمه د قبیلې خلکو اراده وکړه چي خپل مخکني کورونه پریږدي او د مسجدنبوی په خوا کي کورونه جوړکړی ځکه د هغوی کورونه له مسجد نبوي څخه لیري وه کله چي نبی کریم ﷺ خبر شو نو هغوی ته یې وویل چي ستاسي په راتګ کي و مسجد نبوي ته ډیر لوی ثواب دی، نبی کریم ﷺ وفرمایل ایا تاسو د خپلو قدمو په ایښودلو کي چي پر ځمکه لګیږی د ثواب خیال نه کوي؟ ثواب یې نه بولئ؟ [مشکوة شریف ص ٦۸]

فایده: لدغه حدیث شریف څخه معلومه شوه څوک چي د هر څومره لیري ځای څخه مسجد ته راځي هغومره زیات ثواب لری باید له فهمه ونه غورځول شي چي خپل مسجد حق لري که څه هم د جماعت لمونځ نه پکښي کیږي بیا دي هم ودغه نژدې مسجد ته ورشي اذان او اقامت دي وکړي او یوازي دي لمونځ وکړی.
[شامی احکام المساجد ص ۱۹۰ اول ټوک]

حدیث: رسول الله ﷺ فرمایي څومره وخت چي د لمانځه په

انتظار کي تير شي هغه ټول په لمانځه کي حساب دی.

حديث: حضرت مريد اسلمي رضي الله عنه له رسول الله ﷺ څخه روايت کړی دی څوک چي د شپې په تيارو کي مسجد ته ځي هغوی ته زيری ورکړئ چي د قيامت په ورځ به د دوی دپاره پوره رڼا وي.

حديث: له حضرت عثمان رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول ﷺ فرمايي څوک چي ماخوستن لمونځ په جماعت ادا کړي هغه ته به د نيمي شپې د عبادت ثواب ورکړل شي او څوک چي د ماخوستن او سهار لمونځونه په جماعت ادا کړي هغه ته به د ټولي شپې د عبادت ثواب ورکړل شي.

حديث: له حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي يوه ورځ رسول الله ﷺ وفرمايل چي زما په زړه کي راګرځي چي ځا ته د لرګو د جمع کولو بل ځاته د اذان او بل ځاته د امامت کولو حکم ورکړم او پخپله د هغه خلکو په کورونو وګرځم چي د جماعت و لمانځه ته نه راځي نو د هغو کورو ته اور واچوم.

حديث: له رسول الله ﷺ ارشاد دی چي که زما سره د ښځو او ماشومانو خاطر نه وای نو زه به په لمانځه کي مشغول شوي وای او خادمانو ته به مي امر کړی وای چي هغه څوک چي د جماعت لمانځه ته نه حاضريږي د هغوی کورونه سره د مال او متاع وسوځئ.

[صحيح مسلم]

د ماخوستن د لمانځه تخصيص په دغه حديث شريف کي په دغه منظور شويدی چي دغه وخت د خوب او استراحت دی او خلک ټول په کورونو کي وي.

امام ترمذی (رح) فرمايي چي دغه مضمون ابن مسعود، ابوداود، ابن عباس او جابر رضي الله عنهما روايت کړيدی چی دا ټول جليل القدر صحابه دي.

د قضاشوو لمونځونو د بيا را ګرځولو طريقه

که له چاڅخه کوم لمونځ قضا شوی وي چي کله ور په ياد شی نو ژر دي يې وکړي بی سببه ځنډول يې سخته ګناه ده، که چا ژر قضا شوي لمونځ بيرته و نه کړ بلی ورځي يا بل وخت ته يې پريښود او د هغه وخت نه مخکي مړ شو نو غبرګه ګناه پرې پاته شوه، يو د لمونځ قضاء او بل د قضاء ژر نه ادا کول.

که دچاڅخه ډير لمونځونه قضاء شوي وي نو څو کولای شی ژر دي يې قضاء راوړي، دا ضروري نه ده چي د ماسپښين د لمانځه سره د ماسپښين لمونځ را وګرځوي يا د مازديګر د لمانځه سره د مازديګر لمونځ را وګرځوي، که د چاڅخه د ډيرو مياشتو يا ډيرو کلونو لمونځونه قضاء شوي وي د هغو په را ګرځولو کي دي هم جديت وکړي په يوه وخت کي دی دوه دوه يا څلور څلور لمونځونه کوي، که څه عذر نه وي نو د هرلمانځه

سره دی یویو قضایي لمونځ را ګرځوي.

د قضایي لمونځ د راګرځولو د پاره څه خاص وخت نشته خو دومره احتیاط باید وشي چې مکروه وخت نه وي.

هغه وختونه چې لمونځ کول پکښې مکروه دی.

۱- د لمر راختو وخت.

۲- د غرمې (استواء) وخت.

۳-د مازدیګر د لمانځه څخه وروسته تر لمرلویدو پوري.

که د چاڅخه په ټول عمر کي لمونځ نه وي قضاء شوی او س یو لمونځ ورڅه قضاء شو یا لمونځونه ورڅخه قضاء شوي وي خو هغه يې ټول را ګرځولي وي او اوس یو لمونځ پر پاته وي نو اول دی د هغه قضاء راوړي که نه نو فرض لمونځ يې نه صحیح کیږي، البته که قضایي لمونځ ورڅخه هیرشوي وو او د وخت فرض لمونځ يې وکړ وروسته قضایي لمونځ ورپیاد شو نو اوس دی يې را وګرځوي، د وخت لمونځ چې يې کړی دی بیا يې راګرځول نشته همدارنګه که وخت دومره کم وو چې که قضایي لمونځ راګرځوي د وخت لمونځ ور نه قضاء کیږي نو اول دي د وخت لمونځ اداکړي او بیا دي قضایي لمونځ وکړي.

که د چا څخه یو یا دوه یا درې یا څلور یا پنځه لمونځونه قضاء شول او نور لمونځونه يې پر غاړه نه وه پاته یعني د دغو

پنځو لمونځو پوروړی وو نو تر څو چې د دغو لمونځو قضاء یې راوړې نه وي د وخت فرض لمونځ یې نه صحیح کیږي، کله چې د دغو پنځولمونځو قضاء راوړي نو کوم لمونځ چې اول قضاء شوي وي اول به هغه کوي بیادوهم بیا دریم بیا څلورم او بیا پنځم.

که چا د یوې ورځې پنځه واړه لمونځونه قضاء کړي وو نو هغه به اول د سهار د لمانځه قضاء راوړي بیا د ماسپښین بیا د مازدیګر بیا د ماښام او بیا د ماخوستن، که یې په بل ترتیب وکړي صحیح نه دی بیرته به یې دوباره کوي. [والله اعلم بالصواب]

که د چا څخه شپږ یا د شپږو څخه زیات لمونځونه قضاء شوي وه نو هغه د دغو لمونځونو د قضاء راوړلو تر مخ د وخت فرض لمونځ کولای شي، کله چې د دغو لمونځونو قضاء راوړي نو ترتیب یې هم ضروري نه دی چې څرنګه یې خوښه وي هغسې دې یې اداکړي.

کله چې لمونځ کوونکی د شپږو قضاء لمونځو قضاء وکړي نو اوس بیا صاحب د ترتیب شو یعني که بیا د شپږو لمونځو څخه کم لمونځونه ور څخه قضاء شي نو په ترتیب به یې داسې راګرځوي لکه مخکې چې یې ذکر وشو.

که د چانه د وِتر لمونځ قضاء شي او بل لمونځ نه وي قضاء شوي نو تر څو چې د دغه وِتر قضاء را نه وړي د سهار لمونځ یې نه

صحيح کيږي، که يې د سهارلمونځ وکړ او وروسته يې د وِتر قضاء راوړه نو د سهارلمونځ به بيرته له سره کوي.

که چاپوازي د ماخوستن لمونځ کړی وو او ويده شو بيا يې د شپې د تهجد دپاره اودس وکړ او د ماخوستن وِتر يې وکړل او سهار ور پياد شو چي د ماخوستن لمونځ يې بې اودسه کړی وو نو قضاء به صرف د ماخوستن د لمانځه راوړي.

قضاء صرف د فرضو او وِترو راوړل کيږي د سنتو قضاء نشته، البته که د سهار لمونځ د چاڅخه قضاء شوي وي که يې د زوال څخه مخکي راګرځوي نو سنت او فرض دي دواړه وکړي ځکه چي د سهار سنت مؤکد سنت دی، رسول الله ﷺ نه په سفرکي د سهار سنت پرې ايښي دي نه په حضر کي؛ که څوک وروسته له زوال څخه د سهار د لمانځه قضاء راوړي نو صرف فرض دي وکړي.

که د سهار د لمانځه وخت دومره کم وو چي صرف دوه رکعته فرض پکي کيدای شوای نو دوه رکعته فرض دي وکړي او سنت دي له لمرختو وروسته او تر استواء تر مخه را وګرځوي.

د جُمعې لمونځ

د جمعې لمونځ فرض عين دی د قرآن شريف او متواترو احاديثو او د امت د اجماع نه ثابت دی او د اسلام د لويو شعائرو څخه دی منکر يې کافر، بيله عذره پريښودونکی يې

فاسق دی، په قرآنکریم کي د الله تعالی ﷻ ارشاد دی:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩﴾

اي د ايمان خاوندانو کله چي د جمعې د ورځی د لمانځه د پاره اذان وويل شي منډي وهئ د الله د ذکر وطرف ته او پرېږدئ بيع او شرٰی (خرڅول او رانيول) دا ستاسو د پاره ښه دی که تاسو پوه شئ.

د ذکر څخه مراد لمونځ او خطبه دي او له منډو څخه مراد اهتمام کول دي، رسول الله ﷺ فرمائيلی دي:

څوک چي د جمعې په ورځ غسل وکړي او هم د خپل طاقت سره صفايي وکړي، خوشبويي په ځان پوري کړي او لمانځه ته ولاړ شي په مسجد کي څوک له خپله ځايه بيځايه نه کړي بيا چي څومره نفل چي کولای سي وه يې کړي کله چي امام خطبه شروع کړي نو په پټه خوله او کامله توجه سره دي يې واوري نو خود به الله ﷻ د تيري جمعې څخه تر دغه وخت ګناهونه ور معاف کړي. [بخاری]

په يوه بل حديث شريف کي آنحضرت ﷺ فرمائيلي دي:

څوک چي د جمعې په ورځ غسل وکړي او مسجد جامع ته پَلی ولاړ شي خطبه واوري د خُطبې په منځ کي باطلي خبري و نه کړي نو هغه ته به د پوره يوه کال د روژو يا لمونځو ثواب ورکړه شي.[ترمذی]

د جمعې د لمانځه د وجوب شرطونه

۱- مقیم کیدل پر مسافر نشته.

۲-صحتمندي پر داسي مریض نشته چي مسجد جامع ته د تګ توان نلري.

۳- که د بوډا اوالي څخه څوک مسجد جامع ته تلای نشي یا ړوند وي.

۴- غلام چي د شریعت مطابق غلام وي.

۵-ښځه

٦-نابالغه هلک.

۷-معذور چي عذر یې د جماعت د پریښودلو دپاره معتبر وي لکه د سخت باران اوریدل یا د کوم مریض ساتنه کول یا جامع مسجد ته په تلو کي له دښمن څخه د خطر احساس کول.

د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه

۱-شهر یا قصبه، په صحرا یا ځنګل کي د جمعې لمونځ صحیح نه دی، البته که د صحرا آبادي درې یا څلور زره کورونه وي نو بیا د جمعې لمونځ پکښي کیدای سي.

۲- د ماسپښین د وخت داخلیدل، د وخت نه مخکي یا د وخت د تیریدو نه وروسته جائز نه دی، که د لمانځه کولو په حالت د ماسپښین وخت ختم شو نو لمونځ هم فاسد شو که څه هم

آخیره قعده یې تر تشهد پوري کړې وي نو دغه سبب دی چي د جمعي د لمانځه قضاء نشته.

۳-خطبه یعني د امت په حضور کي د الله ﷻ ذکر کول، که څه هم سبحان الله والحمدلله وي، خو سبحان الله والحمدلله ویل او په هغه اکتفاکول د سنت طریقې مخالفت دي بیا هم لمونځ صحیح کیږی.

۴- خطبه د لمانځه ترمخه ویل، که د لمانځه تر مخ و نه ویل شي لمونځ نه صحیح کیږي.

۵- خطبه د ماسپښین په وخت کي ویل که تر وخت دمخه وویل شي نو هم لمونځ نه صحیح کیږي.

٦- جما عت: یعني د امام څخه سوا لږ تر لږه درې کسان د خطبې د شروع کیدو نه د اول رکعت تر سجدې پوري ضرور دي، خو دغه درې کسان باید قابل د امامت وي، صرف ښځي یا نابالغه هلکان نه وي، که څه هم دغه درې کسان چي خطبه یې اوریدلې وي ولاړ شي او نور درې کسان راشي.

۷-که د سجدې کولو تر مخه خلک ولاړشي او له امام سره تر درې کسانو کم پاته شي نو لمونځ به هم ولاړ شي، که له اولي سجدې وروسته ولاړ شي نو جمعه صحیح ده څه حرج نشته.

۸-عام اجازت په داسي خاص ځای کي د جمعې لمونځ

کول چي عام خلګو ته اجازت نه وي جایز نه دی او هم که د جمعې په ورځ د جامع دروازه بنده شي چي نور خلک نشي را تلای نو لمونځ هم نه کیږي.

د جمعې د ورځي لمونځ اول څلور رکعته مؤکد سنت دي وروسته بیا د امام خطبه ویل کیږي چی اوریدل یې واجب دي بیا دوه رکعته فرض د جمعې په جمع کول او وروسته بیا څلور رکعته سنت او ورپسې بیا دوه رکعته سنت دي، چا چي د جمعې لمونځ ادا کړ نو د ماسپښین لمونځ وربانديي نشته، که د جمعې لمونځ یې نه وي کړی نو د ماسپښین لمونځ به کوي.

مسافرانه لمونځ

د سفر قصد او په قصد سره عمل کول چي په شرعي سفر سره یادیږي په احکامو کي تغیر راوړي لکه د روژې خوړل او د څلور رکعته لمونځ په بدل کي دوه رکعته لمونځ کول، که د سفر قصد نه وي چي پر ټوله نړۍ راوګرځي مسافر نه دی، همدارنګه که د سفر نیت وکړي او په سفر یې شروع کړې نه وي هم مسافر نه ګڼل کیږي، د سفر مسافه د مقصد تر ځای پوري پر وچه لار د اوبن په میانه تګ یا پیاده (پلی) میانه تګ د درو ورځو لار ده شپه نه حسابل کیږي ځکه چي شپه د استراحت د پاره ده، په سفر کي له سهاره تر ماښامه تګ شرط نه دی ځکه چي لمونځ کول،

ډوډۍ خوړل او استراحت کول هم په سفر کي داخل دي لکه په فتاوٰی کي چي وايي: که څوک د ورځي د سهار څخه تر ماښام پوري تګ وکړي د اسراحت ځای ته ورسيږي هلته شپه تيره کړي دوهمه او دريمه ورځ همدا شان وکړي نو شرعًا مسافر دی، په هدايه کي وايي: اندازه په فراسخو سره معتبره ده چي په ضعيف روايت يوويشت (۲۱) فرسخه او فتوٰی پر اته لس (۱۸) فرسخه ده.

که څوک د درو ورځو لار د موټر په ذريعه په لس (۱۰) ساعته کي يا د الوتکي په ذريعه په يوه ساعت کي قطع کړي شرعًا مسافر دی، د وچي د لاري تګ د اوبو د لاري سره برابر نه دی ځکه هره لار ځان ته تعين د وخت غواړي.

د امام اعظم ابوحنيفه (رح) په حکم مسافر به څلور رکعتيزه لمونځ دوه رکعته ادا کوي يعني اضافه تر دوه رکعته روا نه دی، که يې تر دوه رکعته اضافه لمونځ وکړ ګنهګار دی، که فرض لمونځ څلور رکعته داسي ادا کړي چي وروسته له اول دوو رکعتو په قدر د اَلتحياتُ ناسته وکړي نو اول دوه رکعته يې فرض او آخر دوه رکعته يې نفل شول، مګر دغه لمونځ کوونکی ګنهګار شو ځکه چي د دوو رکعتو فرضو سلام وځنډيدی، همدا رنګه که وروسته له اول دوو رکعتو ناسته و نه کړي او څلور رکعته فرض ادا کړي نو فرض لمونځ يې باطل او په نفل سره بدل

شو، مګر د امام محمدبن ادریس شافعي (رح) په حکم د مسافر
څلور رکعته فرض لمونځ عزیمت دی او دوه رکعته یې رصخت
دی؛ د سهار او ماښام لمونځونه مسافر نه دي ځکه کموالی هم
پکښې نشته، په سفر کې چې ځوک آرام وي د لمانځه سنت دي
نه پرېږدي، که یې تلوار وو چې موټر ور نه تلی یا د سفر ملګري
ناراضه کېدل یا کوم بل داسې ستونزه وه نو سنت دي پرېږدي.

څوک چې په نیت د سفر له کوره ووزي چې د خپل ښار یا د
کلي د آبادیونه تیرشي د سفر لمونځ به کوي، تر څو چې د اقامت
نیت پنځه لس ورځې یا اضافه تر پنځه لس ورځو په کوم بل ښار
یا کلي کې کوي، دا پنځه لس ورځې یا اضافه مذهب د امام
اعظم ابوحنیفه (رح) دی چې روایات یې حضرت عبدالله بن
عباس رضي الله عنه او حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه کړیدی، د عسکر نیت د
قبول وړ نه دی بلکه د امیر نیت معتبر دی، همدارنګه د ښځې
نیت اعتبار نه لري د میړه نیت یې معتبر دی، د سفر لمونځ له نیت
وروسته پر مسافر لازم دی، که مسافر نیت له پنځه لس ورځو نه
کم وکړ نو لمونځ به پوره نه کوي ځکه چې مسافر دی یعنې د
څلور رکعته فرض پر ځای به دوه رکعته کوي، همدارنګه که د
مقصد منزل ته ورسیږي او نیت د اوسیدو یې له پنځه لس ورځو
نه کم وو خو پنځه لس ورځې یې تیرې کړې بیا یې هم داسې نیت

وو چي نن يا سبا به ځم او په دغه توګه کلونه وربانديې تير شي لمونځ به پوره نه کوي دوه ركعته د سفر لمونځ به کوي ځکه چي مسافر دی، له بهيقي څخه په صحيح سند سره روايت دی چي عبدالله بن عمرؓ په آذربايجان کي شپږ مياشتي او حضرت انس ؓ په نيشاپور کي شپږ مياشتي تيري کړې لمونځونه يې دوه رکعته مسافرانه کول.

که کوم موټر چلوونکي کوم بل ښار ته بار وړی وي او د بيرته راتلو د پاره د بار په لټه کي وي چي نن يا سبا به بار پيدا شي لدې ښار نه ځم پدغه اميد کي مياشتي پر تيري شي لمونځ به دوه رکعته مسافرانه کوي، همداراز هغه مسافر وړونکی موټر چلوونکی چي له خپل استوګن ښارڅخه ووزي لمونځ به مسافرانه کوي کله چي بيرته خپل ښارته راشي پوره لمونځ به کوي که څه هم د اقامت نيت يې کړي نه وي ځکه چي په ښارکي د اقامت نيت ته حاجت نشته، که د استوګني ښار يا کلی بدل کړي يعنی کوم بل ښار يا کلی يې د استوګني د پاره غوره کړ بيا هغه اول استو ګن ځای ته په سفر ولاړی نيت يې له پنځه لس ورځو څخه کم وولمونځ به پوره نه کوي ځکه چي مسافر دی.

که حاجي نيت د اقامت وکړ چي پنځه لس ورځي به په مکه شريف او منٰی کي تيروم نيت د اقامت يې صحيح نه دی ځکه چي

په نیت کي دوه ځایه چي فاصله سره لری وویل شوه، همدارنګه که یوازي مکې شریفي ته ورغی او په مکه شریف کي یې د پنځه لس ورځو د اوسیدو وخت نه وو د اقامت نیت یې صحیح نه دی لمونځ دي پوره نه کوي ځکه چي مسافر دی.

د امام اعظم ابوحنیفه (رح) په مذهب مسافر لره یو ځای کول د دوو لمونځو د فعل په لحاظ روا دي او د وخت په لحاظ روا نه دي یعنی مسافر ته روا دي چي د ماسپښین لمونځ د وخت و آخر ته وځنډوي او د مازدیګر لمونځ د وخت په اول کي وکړي، دغه رنګه د ماښام او ماسخفتن لمونځونه سره جمع کړي، دغه عمل په "جمع صوري" سره یادیږي.

جمع حقیقي (جمع وقتي) دوه ځایه روا ده لکه په عرفات کي چي د مازدیګر لمونځ د ماسپښین په وخت کي ادا کیږي چي د تقدم جمع بلل کیږی او د ماښام لمونځ چي د ماسخفتن په وخت کي ادا کیږي چي د ځنډ جمع بلل کیږي.

په احادیثو کي چي د رسول الله ﷺ د جمع روایت شویدی مقصد یې جمع صوري ده، په نورو مذهبو کي جمع حقیقي په هر عذر روا ده لکه سفر، باران، ناروغي او داسي نور.

همدغه راز د امام ابوحنیفه (رح) په مذهب په کښتۍ کي په هرحال لمونځ په ناستي روا دی مګر امام ابو یوسف (رح) او

امام محمد (رح) وايي چي بيله عذره روا نه دی.

که په سفر کي لمونځ قضاء شي او په کور کي قضاء راوړي نو د دوو رکعتو د سفر د لمونځ قضاء به راوړي، که له مقيم نه لمونځ قضاء شو غوښتل يې چي په سفر کي قضاء راوړی نو د څلورو رکتعو قضاء به راوړي، فرمان وړونکی او ګنهګار په سفر کي يو شان رصخت دي يعني دواړوته قصر د لمانځه او د روژې خوړل روا دي ځکه چي د قرآنکريم د البقره په سورة کي الله ﷻ فرمائيلي دي.

فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ﴿١٨٤﴾

يعني که څوک ستاسوڅخه په روژه کي ناروغه يا په سفر کي وي او روژه وخوري بيا د دغه روژې نيول په شمار د خوړل شووو ورځو په نورو ورځوکي پسله د روژې د مياشتي وربانديلازم دي، په دغه آية مبارک کي د ګنهګار او فرمان وړونکي توپير نشته، په حديث شريف کي راغلي دي.

"صَلوٰةُ الْمُسَافِرِ رَكعَتَانِ"

يعني د مسافر لمونځ دوه رکعته دی.

په حديث شريف کي هم دفرمان وړونکي او ګنهګار توپير نشته امام شافعی (رح) وايي چي ګنهګار ته رخصت نشته.

د تراویح لمونځ

د روژې په میاشت کي هره شپه بیله د ماخوستن د لمانځه او وِتر څخه شل رکعته تراویح کول سنت دي.

(۱) وتر د تراویحو څخه وروسته کول ښه دی، که چا تر مخه وکړل هم جائز دي.

(۲) په تراویح کي پسله څلور رکعتو څخه دومره وخت کښیناستل لکه څلور رکعته تراویح چي شویدی مستحب دی، که دومره وخت کښیناستل خلقوته تکلیف وي نو لږ وخت دي کښیني، بیا د ناستي په وخت کي اختیار دی که څوک نفل کوي که تسبیح وایي او که هسي کښیني.

(۳) که چا د ماخوستن د لمانځه څخه وروسته تراویح کړیوي او بیا ورته معلومه شي چي په څه نسبت یې د ماخوستن لمونځ فاسد شویدی نو هغه به د ماخوستن د لمانځه سره تراویح هم بیرته را ګرځوي.

(۴) که د جماعت لمونځ چا په جماعت سره نه وي کړی نو دي تراویح په جماعت سره نه کوي ځکه چي تراویح د ماخوستن د لمانځه تابع دي.

(۵) که څوک جماعت ته په داسي وخت را ورسیږي چي د ماخوستن لمونځ شوی وي او خلق تراویح کوي نو ده ته په کار

دي چي اول د ماخوستن لمونځ وکړي او بيا په تراويح کي شريک شي که څور کعاته تراويح ورځخه تيري شي نو هغه دي د وترو څخه وروسته وکړي خو وتر بايد په جماعت وکړي.

(٦) د روژې په مياشت کي يوځل ټول قرآن مجيد ترتيب واره په تراويح کي لوستل مؤکد سنت دی د تنبلۍ په سبب يې پريښودل ښه کارنه دی، البته که دا ويره وي چي د پوره قرآن مجيد د لوستلو په سبب به خلګ لمونځ پرېږدي او جمع به ماته شي نو څومره چي لوستلای شي هغومره دي ولولي يا دي آخري لس سورتونه په هررکعت کي يو يو سورت لولي کله چي لس رکعته پوره شي بيا دي له سره شروع کړي.

(۷) تر څو چي د خلقو شوق نه وي معلوم شوی د يوه ختم څخه زيات دی نه کوي.

(۸) که خلګ شوق ولري نو په يوه شپه کي يو ختم دقرآن کريم جائز دی او که پر خلګو تکليف وي نو مکروه دی.

(۹) د تراويح په لمانځه کي د ختم په صورت کي يوځل د "بسم الله الرحمن الرحيم" ويل په لوړ آواز سره ضروری دی ځکه چي بسم لله الرحمن الرحيم هم د قرآن مجيد يو آية دی، که څه هم د يوه سورة جُز نه دی خو که په زوره ونه ويل شي نو د قرآنکريم په پوره کيدوکي د يوه آية کموالی راځي او که امام په قراره سره

بسم الله وويله نو د مقتديانو د قرآن مجيد ختم به پوره نه شي.
(۱۰) تراويح د روژې په ټوله مياشت کي سنت دي که څه هم د قرآن مجيد ختم د مياشتي تر پوره کيدو تر مخه پوره شي مثلاً د روژې د مياشتي په اولو شلو شپو کي د قرآن ختم وشو نو باقي لس شپې هم تراويح کول سنت دي.
(۱۱) په تراويح کي درې ځلي قل هو الله ويل لکه څنګه چي عام دستور دی مکروه دي.

د اخترونو لمونځونه

په اسلام کي د اخترو دواړي ورځي د خوشحالۍ ورځي دي او په دواړو ورځو کي دوه دوه رکعته لمونځ د شکريې واجب دي، کوم شرطونه چي د جمعې د لمانځه دي هغه د اختر د لمانځه هم دي مګر د جمعې د لمانځه د پاره خطبه شرط ده او دلمانځه ترمخه ويل کيږي خو د اختر په لمانځه کي شرط نه ده بلکه سنت ده او د لمانځه څخه وروسته ويل کيږي، البته د اختر د خطبې اوريدل د جمعي د خطبې په شان واجب دی په منځ کي خبري يا لمونځ کول يا کوم بل کار کول منع دی.
د دواړو اخترو په ورځ ديارلس (۱۳) کارونه سنت دی:
(۱) د شريعت مطابق ځان تيارول.
(۲) غسل کول.

(۳) مسواک وهل.

(۴) ښې جامې اغوستل.

(۵) په ځان پوري خوشبويي وهل.

(٦) د خوب څخه سهار وختي را پاڅيدل.

(۷) وختي عيدگاه ته تلل.

(۸) عيدگاه ته د تلو نه مخکي خوږ شی خوړل.

(۹) عيدگاه ته د تلو نه مخکي د فطر صدقه (سرسايه) ورکول.

(۱۰) د اختر لمونځ په عيدگاه کي کول يعني بيله عذره د اختر لمونځ په ښارکي کول ښه نه دی.

(۱۱) چي پر کومه لار تللي وي د راتګ په وخت کي به پر بله لار راځي.

(۱۲) پياده د عيدگاه لمانځه ته تلل.

(۱۳) په لاره کي دا لاندي تکبيرونه ويل:

اَللّٰهُ اَكبَرُؕ اَللّٰهُ اَكبَرُؕ لَآاِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكبَرُؕ اَللّٰهُ اَكبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمدُؕ

د كمكي اختر (عيد فطر) د لمانځه طريقه په لاندی ډول ده:

(۱) **نيت**: نَوَيتُ اَن اُصَلِّي رَكَعَتيَ الوَاجِبِ صَلٰوةِ عِيدِ الفِطرِ مَعَ سِتِّ تَكبِيرَاتٍ فِی هٰذَ الوَقتِ وَقتَدَيتُ بِهٰذَ الاِمَامِ مُتَوَجِهًا اِلٰی جِهَةِ كَعبَةِ الشرِيفَةِ (نيت كوم چی ادا كړم دوه

رکعته لمونځ واجب د کوچني اختر سره د شپږو تکبيرو په دغه حاضر وخت اقتدا مي ده په دغه حاضر امام پسې مخ مي دی پر لوري د کعبې شريفي) د امام د تکبيرسره به مقتديان لاسونه دالله اکبر په ويلو سره تر غوږو پوري پورته کړي اوتر نامه لاندي به يې ونيسي.

سُبحَانَکَ اللّٰهُمَّ، اَعُوذُ بِاللّٰهِ او بِسمِ الله به امام او مقتديان په خفيه سره ووايي.

(۲) مقتديان دی امام ته متوجه شي امام درې ځلی اَللّٰهُ اَکبَر وايې دا تکبيرونه واجب دي او مقتديان به يې هم ورسره وايي د هرتکبير سره امام لاسونه تر غوږو پورته کوي بيا يې کښته ځوړند نيسي مقتديان به هم په عين ترتيب د امام متابعت کوي.

(۳) امام د دريم تکبير ويلو وروسته لاسونه تر نامه لاندي نيسي د نورو لمونځونو په شان په قرآئت پيل کوي نو مقتديان به چُپ ولاړ وي، بيا امام د قاعدې مطابق رکوع، قومه او سجده کوي مقتديان به د امام متابعت کوي.

(۴) په دوهم رکعت کي امام اول الحمدلله او سورة وايي بيا درې تکبيرونه وايي مقتديان به هم دا تکبيرونه وايي د هر تکبير په ويلو سره امام او مقتديان لاسونه غوږو ته پورته کوي

او ځوړند یې نیسي د څلورم تکبیر په ویلو سره امام بیا د قاعدې مطابق رکوع ته ځي قومه او سجده کوي په آخره ناسته او سلام گرځولو سره لمونځ ختم کوي او مقتدیان به هم د امام متابعت کوي.

(۵) بیا امام وروسته پر ممبر د ریږي او دوې خطبې وایي د دواړو خطبوپه منځ کي دومره کښیني لکه د جمعې په خطبه کي د اختر په خطبه کي باید شروع په الله اکبرسره وشي، په اوله خطبه کي نه (۹) ځله الله اکبر او په دوهمه خطبه کي اووه (۷) ځله الله اکبر ویل ضروري دي، د لوی اختر(عید قربان) د لمانځه همدغه طریقه ده فرق یې صرف دومره دی چي د لوی اختر د لمانځه په نیت کي د کوچني اختر په عوض کي لوی اختر ذکر کیږي، په کوچني اختر کي وعیدگاه ته د تلو نه مخ کي څه خوږشی خوړل سنت دي او په لوی اختر کي نه خوړل سنت دي.

په لوی اخترکي د صدقۀ فطر په شان کومه صدقه نشته خو باید له نظره پاته نه شي چي د توان او طاقت لرلوسره قرباني واجب ده

اذان او اقامت د اخترو د لمونځو دپاره نشته، په کوم ځای کي چي د اختر لمونځ کیږي هلته بل لمونځ کول مکروه دی که د لمانځه ترمخه وي او که وروسته، په کور کي هم د اختر تر لمانځه دمخه لمونځ کول مکروه دی مگر د اختر تر لمانځه وروسته په کورکي لمونځ کول مکروه نه دی، همدارنگه ښځي

یا هغه څوک چي په څه عذر د اختر په لمانځه کي ګډون نه کوي د هغوی نفل لمونځ کول مخکي د اخترتر لمانځه مکروه دی.

د دواړه اخترو په خطبه کي د صدقۀ فطر احکام او د لوی اختر په خطبه کي مسائل او د تشریق د تکبیرو احکام بیانول ضروري دی د تشریق تکبیرونه یعني تر لمانځه وروسته یوځل

اَللّٰهُ اَکبَرُ اَللّٰهُ اَکبَرُ لآاِلٰهَ الاَّاللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکبَرُ اَللّٰهُ اَکبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمدُ

ویل پر هغه چا واجب دی چي د اخترلمونځ ورباندی واجب وي، پر ښځه او مسافر واجب نه دي، هغه څوک چي د اختر لمونځ ورباندي واجب نه وي د لوی اختر په ورځو او شپو کي په امام پسې لمونځ په جماعت وکړ امام د سلام ګرځولو متصل د تشریق تکبیرونه وایي نو په ګډون د دغه شخص پر ټولو مقتدیانو یې ویل واجب شول.

د تشریق تکبیرونه د عرفات د ورځي یعني د لوی اختر د میاشتي د نهم تاریخ د سهارڅخه شروع او د دیارلسم تاریخ تر مازدیګر پوري چي ټوله درویشت لمونځونه کیږي واجب دی، څوک چي ځان له لمونځ کوي یا ښځه یا مسافرهم د تشریق تکبیرونه وایي ډیر احسن عمل دی.

دغه تکبیرونه متصل د هرلمانځه وروسته په لوړ آواز ویل

واجب دي، خو د ښځو د پاره په كراره ويل ښه دي، كه د امام څخه هېر شول نو مقتديان دي ژر شروع په وكړي، د اختر د لمانځه نه وروسته هم د ځينو فقهاؤ په نزد تكبيرونه ويل واجب دي.

كه د چا څخه د اختر لمونځ تېر شو نو په ځانګړه توګه د اختر لمونځ نه شي ادا كولای كه بل جماعت ته ځان ورسوي ډېر به ښه وي

همدارنګه كه څوک د اختر د لمانځه په جمع كي شريک شو او په كوم سبب يې لمونځ مات شو نو هغه يې هم قضاء نشي كولای او نه قضاء پر واجب ده، كه د ډېرو خلكو لمونځ په څه سبب مات شوی وي نو بيا قضاء ورباندي واجب ده او په جمع سره به يې كوي.

كه په څه عذر د اختر په لمړۍ ورځ ونكړه شو نو د كوچني اختر لمونځ به په دوهمه ورځ او د لوی اخترلمونځ د ذي الحجې تر دوه لسم (۱۲) تاريخ پوري كولای شي، د لوی اختر لمونځ كه بې عذره پاته شي په دوهمه ورځ يې كول مكروه دی.

د جنازې لمونځ

د جنازې لمونځ په واقعيت كي د مړي دپاره د الله ﷻ څخه د دُعا غوښتل دی.

(۱) د جنازې د لمانځه د وجوب د پاره ټول هغه شرطونه دي چي د لمانځه د پاره دي (مسلمان، عاقل او بالغ) يو شرط چي

پکي زيات دی د مړي څخه خبريدل دي بې خبري عذر دی.

(۲) د جنازی د لمانځه د پاره دوه شرطونه دی:

اول هغه چي د لمونځ کوونکو سره تعلق لري لکه د بدن پاکي، د عورت پُټول، قبلې ته مخ کول او داسي نور، د جنازې په لمانځه کي د وخت شرط نشته، که د لمانځه د تيريدو خطره وي نو تيمم کول جائز دی.

دوهم هغه شرطونه دي چي دمړي سره تعلق لري او هغه شپږ دي:

(۱) مړی به مسلمان وي که څه هم فاسق يا بدعتي وي لمونځ يې جائز دی ، څوک چي د وخت د پاچا په مقابل کي بغاوت وکړي او مړ شي لمونځ ورکول يې جايز نه دی، که د جنګ نه پس مړ شي بيا يې لمونځ جائز دی.

(۲) ځيني کسان د جنازې لمونځ د بوټو سره کوي، که بوټونه پاک وي نو څه باک يې نسته او که ناپاکه وي نو هغه به بوټونه پاکوي يابه يې له پښو باسي، که دغه پاکي په نظر کي و نه نيسي نو لمونځ يې نه کيږي.

(۳) د کوم ماشوم چي موريا پلار مسلمان وي هغه به مسلمان ګڼل کيږي.

(۴) د مړي د بدن د حقيقي او حکمي نجاست څخه پاکول، که نجاست له بدن څخه راوتلی وي او په بدن پوري نښتی وي نو خير دی.

(۵) د مړي نه مراد هغه څوک دی چي ژوندی پیدا سوی وي بیا مړ شي، که مړ کوچنی پیدا سي هغه ته لمونځ ورکول صحیح نه دی.
[ردالمحتار ص ۵۸۲ اول ټوک، بحرالرائق ص۱۸۸ دوهم ټوک]

(٦)که یو مړي د نجاست حکمیه څخه پاک نه وي یعني غسل نه وي ورکول سوی یا تیمم نه وي وکړل سوی په هغه صورت کي چي غسل ناممکن وي نو هغه ته لمونځ ورکول روا نه دي مګر که د هغه پاکوالی ممکن نه وي مثلاً بې غسله یا بې تیممه پټ شوي وي او پر قبر یې خاوري هم اچول شوي وي نو بیا وهغه ته لمونځ ورکول دده پرقبر باندي په دغه حالت کي روا دی.

که پر یوه مړی باندي بیله غسله او بیله تیممه لمونځ شوی وي او تر دفن وروسته معلومه شي چي هغه ته غسل نه وو ورکړه شوي نو د ده پر قبر باندي دي دوهم ځل لمونځ وشي ځکه چي د اول ځل لمونځ نه دي صحیح شوی، اوس چي غسل ممکن نه دی نو لدې سببه لمونځ یې صحیح کیږي.
[بحرالرائق ص ۱۷۹ دوهم ټوک، ردالمحتار ص ۵۸۲-۵۹۲]

(۷) د مړي د بدن هغه حصه به پټه وي چی پُټول یې واجب او ضروري دی، که مړی بالکل لغړ وي نو لمونځ ورکول روا نه دي
[درمحتار ص ۱۲۱اول ټوک، ردالمختار ص ۵۸۲ اول ټوک]

(۸) مړی به د لمونځ کونکو و مخ ته وي که مړی د لمونځ کونکو

و شاته وي لمونځ يې نه صحيح کيږي.

[درمختار ص ۱۲۱ لومړي ټوک، ردمختار ص ۵۸۲ اول ټوک]

همدارنګه د مړي موجوديت هم شرط دی که مړی موجود نه وي نو د جنازې لمونځ جائز نه دی.

د جنازې په لمانځه کي دوه رکنه دي:

اول څلور ځله الله اکبر ويل چي هرتکبير د يوه رکعت په ځای دريږي. دوهم قيامه يعني په ولاړه د جنازې لمونځ کول، څرنګه چي په نورو لمونځوکي دريدل فرض دي او بيله عذره يې پريښودل جائز نه دي دلته هم داسي دي، د عذر احکام لکه څنګه چي هلته دي دلته هم دغسي دي.

د جنازی په لمانځه کي رکوع، سجده،قعده او داسي نور نشته خو درې شيان پکي سنت دي:

(۱) د الله ﷻ ثنا.

(۲) پر رسول ﷺ درود ويل.

(۳)مړي ته دعا کول.

د جنازې په لمانځه کي جماعت شرط نه دی که يو نفر يې وکړي نوهم فرض اداشو مګر په جماعت کول ډيرګټور دی ځکه چي د ګڼو مسلمانانو په جمع کي د دعا د قبليدو اميد زيات وي.

د جنازې د لمانځه مستحبه او مسنونه طريقه داسي ده چي

مړی به په خپل مخ کي کښېږدي امام به د مړي سينې ته برابر ودرېږي خلک به صفونه طاق جوړکړي يعني درې يا پنځه يا اوه او تړول به داسي نيت وکړي:

نَوَيتُ اَن اُصَلِّیَ للهِ تَعَالی اَربَعَ تَکبِيرَات صَلاَت الجَنَازَة اَلثَّنَاءُ للهِ تَعَالی وَالصّلوةِ عَلی رَسُو لِه وَالدُّعَاءُ لِهٰذَ الْمَيّتِ اقتَدَيتُ بِهٰذَ لأمَامِ مُتَوَجّهًا الی جِهَةِ الکَعبَةِ الشَّرِيفَة.

ژباړه: نيت مي وکړ د زړه د اخلاصه څلور تکبيره لمونځ کوم ثناء وايم الله ته درود ويم پر رسول د الله دعاکوم دغه ميت ته اقتدا مي ده په دغه حاضر امام پسي مخ مي دی پر لوري د کعبې شريفي.

امام او مقتديان به د اللهُ اکبر په ويلو سره لاسونه غوږوته پورته کړي او ترنامه لاندي به يې ونيسي او دغه ثناء به ووايې:

سُبْحَانَكَ اللّهُمَّ وَبِحَمدِكَ وَتَعَالی جَدُّكَ وَجَلَّ ثَنَاءُكَ وَلآالَهَ غَيرُكَ .

بيا دي بل الله اکبر ووايي لاسونه دي نه ښوروي او دا درود دي ووايي:

اَللّهُمَّ صَلِّ عَلی مُحَمَّدٍ وَّ عَلی الِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّيتَ وَسَلَّمتَ وَ بَارِکت وَ رَحِمتَ وَ تَرَحَّمتَ عَلی اِبرَاهِيمَ وَ عَلی الِ اِبرَا هِيمَ اَنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ

بيادي اللهُ اکبر ووايي لاسونه دي نه ښوروي او د مړي دعا

دي ووايي، که مړی بالغ نارينه يا بالغه ښځه وي:

اَللّٰهُمَّ اغفِرلِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَاُنثَانَا اَللّٰهُمَّ مَن اَحيَيتَهُ مِنَّا فَاَحيِه عَلَى الاِسلاَمِ وَمَن تَوَفَّيتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الاِيمَان.

په ځينو احاديثو کي نوري دعاوي هم راغلي دي چی يوه دغه د نارينه د پاره ده:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرلَه وَارحَمهُ وَعَافِه وَعفُ عَنهُ وَ اَكْرِم نُزُلَه وَوَسِّع مُدخَلَه وَاَغْسِلْه بِالْمَاءِ وَالثلجِ وَالبَرَدِ وَنَقِه مِنَ الذنُوبِ كَمَايُنقَيَّ الثوبُ الاَبيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَاَبدِله دَارًا خَيرًامِن دَارِه وَزَوجًاخَيرًامِّن زَوجِه وَاَهلاًخَيرًامِّن اَهلِه وَ اَدخِله الجَنَّةِ وَاَعِذه مِن عَذَابِ القَبرِوَعَذَابِالنَّارِ.

بلکه امام شافعي (رح) دواړي دعاوي سره يو ځای کړيدي او لکه مخکي چي مو وويل چي په احاديثو کي نوري دعاوي هم راغلي دي هره يوه چي يې خوښه سي هغه دي ووايي.

که مړی نابالغ هلک وو نو دا دعا دي ووايې:

اَللّٰهُمَّ اجعَلهُ لَنَافَرطًا وَّاجعَلهُ لَنَا اَجرًا وَّذُخرًا وَّجعَلهُ لَنَا شَافِعًا وَّمُشَفَّعًا

که مړی نابالغه نجلۍ وي نو دا دعا دي ووايي:
اَللّٰهُمَّ اجعَلهَا لَنَا فَرطًا وَّاجعَلهَا لَنَا اَجرًا وَّذُخرًا وَّاجعَلهَا لَنَا شَافِعَةً وَّمُشَفَّعَةً.

لدې دعا وروسته امام بیا اللّٰهُ اکبر وايي او سلام ګرځوي له سلام ګرځولو سره لاسونه کښته پريښودل کيږي.
امام به هم تکبيرونه په لوړ آواز وايي او هم به سلام په لوړ آواز وايي چې مقتديان يې واوري خو مقتديان به يې په کراره سره وايي.

سنت او نفل لمونځونه

د سهار د لمانځه نه مخکې دوه رکعته لمونځ سنت دي په احاديثو کې يې ډېر تاکيد راغلی دی، که کومه ورځ ناوخته سي او د لمانځه وخت بالکل آخر وي چې صرف دوه رکعته لمونځ کېداي شي نو دوه رکعته فرض دي وکړي کله چې لمر راوخيژي نو د سنتو قضاء دي راوړي.
د ماسپښين د څلور رکعتو فرضو څخه مخکې څلور رکعته سنت او وروسته بيا دوه رکعته سنت ډېر ضروري دي بيله عذره پريښودل يې سخته ګناه ده.
د مازديګر د څلور رکعته فرضو څخه مخکې څلور رکعته

سنت ډیرثواب لري خو دومره تأکید یې نشته که چا و نه کړل ګنهګار نه دی او که یې وکړل ثواب یې ډیر دی.

د ماښام د درې رکعتو فرضو څخه وروسته دوه رکعته سنت هم ډیرضروري دي او بیله عذره پریښودل یې ګناه ده.

د ماسخفتن د څلور رکعته وروسته دوه رکعته سنت هم ضروري دي پریښودل یې سخته ګناه ده، همدارنګه د فرضو څخه مخکې څلور رکعته سنت کول ډیر ثواب لري خو پریښودل یې ګناه نه ده.

کوم سنت چي کول یې ضروري وي هغه مؤکد دي چي په یوه شپه او ورځ کي دوولس(۱۲) رکعته دي، دوه د سهار، شپږ د ماپښین دوه د ماښام، دوه د ماخوستن.

په روژه کي تراویح او د شپې تهجد هم ځینو فقهاؤ په سنت مؤکد کي شمیرلي دي.

څومره لمونځونه چي د شریعت له طرفه مقرر دي که د هغه څخه څوک زیات لمونځونه کوي چي څومره یې زړه وغواړي و دي کړي ولي لمونځ کول باید په مکروه وخت کي نه وي، د فرض، واجب، سنت او وِتر لمونځو څخه علاوه نور ټول نفل دي، نفل چي څومره کوي هغومره یې ثواب ډیر دي.

د بعضي نفلو ډیر لوي ثواب دي او په لږ خواري سره حاصلیدلای شي لکه تحیة الوضوء، اشراق، تحیة المسجد،

صلوة التسبیح چي هریو ځانته تفصیل لري:

تحیةالوضوء: کله چي څوک اودس تازه کړي نو وروسته دي دوه رکعته نفل وکړي، په احادیثوکي یې ډیر فضیلت راغلی دی خو چي په مکروه وخت کي نه وي.

صَلٰوةُ الاِشْرَاق: د سهار دلمانځه وروسته چي څوک بیله درود شریف او نورو اذکاروڅخه د دنیا په کار مشغول نه شي کله چي لمرښه راوخیژي چي رڼایې سپینه شي او دوه رکعته نفل لمونځ وکړي د یوه حج او عمرې غوندی ثواب لري، که د سهار د لمانځه څخه وروسته د دنیاپه کار اخته شي بیا د لمر د راختو څخه وروروسته دوه رکعته نفل لمونځ وکړي هم اشراق بلل کیږي خو ثواب یې د مخکي نه کم دي، د څاښت د لمونځ په نوم هم یادیږي.

تَحِیةُ المَسجد: کله چي څوک په تطهیر سره مسجد ته داخل شي د جماعت د دریدو څخه مخکي دوه رکعته نفل اداکولوته تحیة المسجد وایي، رسول الله ﷺ فرمایي: له تاسو نه چي څوک مسجد ته داخل شي څو چي دوه رکعته نفل د تحیة المسجدیې نه وي کړي نه دي کښیني، که جماعت تیار وي نو په جماعت کي ګډون ډیر افضل دي، د تحیةالمسجد نفل یوازي د ماپښین، مازدیګر او ماخُستن د لمونځوترمخه کیدای شي، د سهار د لمانځه څخه مخکي یوازی دوه رکعته سنت سته او د

ماښام د لمانځه مخکې هم نفل لمونځ نه ښايې چې وکړل شي.

صَلوٰةُ الاَوَابِين: د ماښام د لمانځه څخه وروسته لږ تر لږه شپږ رکعته تر شل رکعته پورې نفل لمونځ کول د صَلوٰة الاَبين په نوم سره يادېږي.

صَلوٰةُ التَهجُد: د شپې په وروستۍ دريمه برخه کې نفل لمونځ ادا کولو ته د تهجد لمونځ ويل کيږي، د تهجد لمونځ تر څلور رکعته کم او تر دوولس رکعته زيات نه دي.

صَلوٰةُ التَسبيح: په احاديثو کې د صلوٰة تسبيح ډېر فضيلت بيان شوي دي رسول الله ﷺ خپل تره حضرت عباس رضي الله عنه ته فرمايې چې پدغه لمانځه سره به ستا کوچنی، لوي، راتلونکي او تيرشوي ګناهونه معاف شي، که طاقت لري نو هره ورځ دغه لمونځ کوه، که نه په هفته کې يوه ځل، که نه په مياشت کې يوځل، که نه په کال کې يوځل او که نه په ټول ژوند کې يوځل ضرور وکړه.

د صلوٰة تسبيح طريقه داسې ده چې د څلورو رکعتو نيت تړل کيږي د سُبحانک اللهُمَّ وروسته پنځلس واره سُبحَانَ اللهِ وَالحَمدُ للهِ وَلاَ اِلهَ الا اللهُ وَاللهُ اَكبَرُ ويل کيږي بيا تر اعوذ بالله، بسم لله، الحمد لله او سورت څخه وروسته او د رکوع نه مخکې لس ځله، په رکوع کې د سبحان ربي العظيم وروسته لس ځله، چې د رکوع

ځخه ولاړ سي په قومه کي لس ځله، په اوله سجده کي د سبحان ربي الاعلی وروسته لس ځله، چي د اولي سجدې ځخه راپورته سي او کښېنې لس ځله، بیا په دوهمه سجده کي د سبحان ربي الاعلی وروسته لس ځله.

دارنګه دا تسبیح په یوه رکعت کي پنځه اویا(۷۵) ځله کیږي، وروسته چي و دوهم رکعت ته ولاړ سي د سورة فاتحه ځخه وروسته پنځه لس ځله ویل کیږي، همدارنګه په پاته رکعتو کي په بیان سوې طریقه سره عمل کول دي، په ځلور رکعاتو کي درې سوه (۳۰۰) ځله ویل کیږي.

دا طریقه امام ترمذي (رح) د عبدالله ابن مبارک (رح) ځخه روایت کړیده، دا لمونځ غیر له مکروه وخت ځخه بل هر وخت کول روا دی.

په کوم وخت کي لمونځ ماتول جائز دي

(۱) که ځوک د موټر یا ګاډی یا هوایي جهاز ځخه را کښته سوی وي واړه، ښځه یا سامان یې هلته پروت وي او دی لمونځ کوي خو هغه نقلیه حرکت کوي نو ده ته لمونځ ماتول جائز دي تر ځو هغه نقلیه ورځه ولاړه نه سي.

(۲) که مار، زمری یا هر درنده ولیدل شي چي د ده د ځان د پاره خطره وي لمونځ ماتول جائز دي.

(۳) که د چرګانو یا نورو مرغانو کوډل خلاصه پاته وه سپی یا پیشو هغه لوري ته ولاړه او ویره وه چي وبه یې خوري نو لمونځ ماتول جائز دي.

(۴) که پر لمانځه ولاړ وو چا یې بوټونه یا کوم بل شی پورته کړ دا ویره وه که لمونځ پوره کوي غل به وتښتي نو لمونځ ماتول جائز دي.

(۵) که دېګ پر اور پروت وو پر جوش راغی او تویېدی که یې د ضایع کیدو قیمت د یوه درهم سره برابر وو نو د لمونځ ماتول جائز دي.

(٦) که په لمانځه کي د حاجت د رفع کولو ضرورت پیدا شو نو لازم دی چي لمونځ مات کړي او د ضرورت څخه ځان فارغ کړي.

(۷) که لمونځ کوونکي یو ړوند ولید او ویره وه چي په کوم کوهي یا کنده کي لویږي نو لمونځ ماتول فرض دی، که یې مات نه کړ او ړوند په کوهي کي ولویدی نو لمونځ کوونکی ګنهګار دی.

(۸) که د کوم ماشوم په جامو اور لګیدلی وو او لمونځ کوونکي ولیدی نو د ماشوم د نجات د پاره لمونځ ماتول فرض دی.

(۹) که لمونځ کوونکي ته مور، پلار، انا، نیکه د کوم خاص ضرورت د پاره بږغ ور وکړي نو فرض لمونځ ماتول فرض دی، مثلاً مور سخته ناروغه وه په څه وجه راپورته کیږي یا پریوځي

بل ځوک نه وي نو لمونځ دي مات کړي او د هغوی خدمت دي وکړي، که د خدمت بل ځوک وي نو ضرورت نسته.

(۱۰)که سنت یا نفل لمونځ کوي مور، پلار، انا، نیکه ته معلومه نه وه چي دی یا دا لمونځ کوي، غږیږ ور وکړ نو لمونځ ماتول او هغوی ته ځواب ورکول واجب دي، که نه نو ګنهګار دی.

لمونځ نور هم ډیر قسمونه لري او د لمانځه په هکله نور هم ډیر مسائل شته لکه د تندر لمونځ، د استسقاء لمونځ، د استخارې لمونځ، په کعبه مکرمه د ننه لمونځ، د خوف (ویري) لمونځ او داسي نور...

لکه څنګه چي دلته زموږ منظور یوازي د لمانځه اثبات او صحت دي نو لازم ونه ګڼل شوه چي د لمانځه ټول اقسام او مسائل ذکر کړو.

د لمانځه مینه وال د نور معلومات په هکله ټول مسائل، اقسام، احکام او ارکان په مفصل ډول په شروط الصلوات، قدوري، رحمت بیان، جنتي کالي (بهشتی زیور) او داسي نورو د فقهي کتابو ته مراجعه وکړي ستاسو بریا زما آرزو ده.

(حاجی جان محمد کاکړ)

فَسَهِّلْ یَا اِلٰهِیْ کُلَّ صَعب ❁ بِحُرْمَتِ سَیِّدِ الابرَارِ سَهِّلْ

ختـــــم شـــــو

Download from: aghalibrary.com